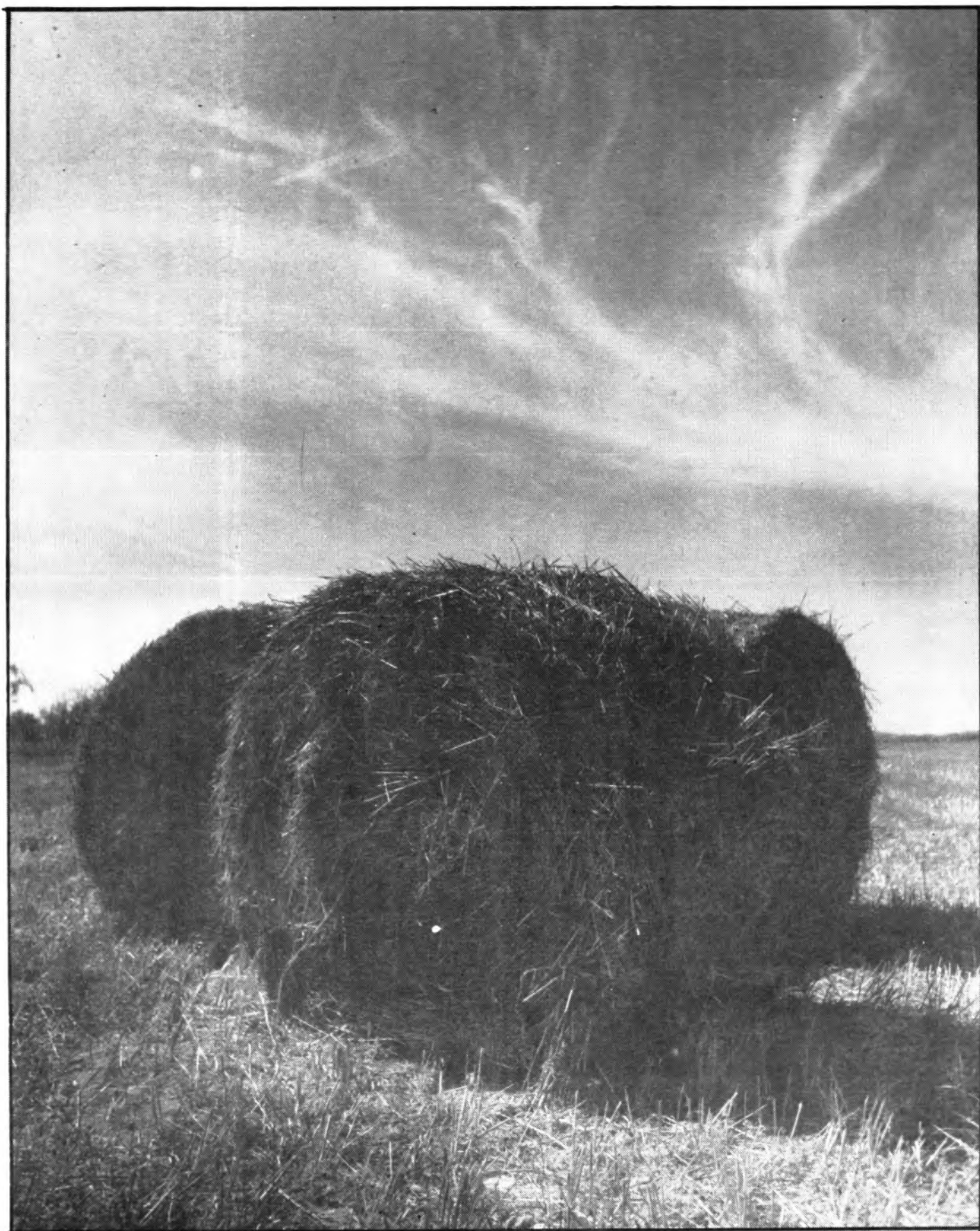

coanegra

Núm. 32 - Octubre 86

Preu: 100 pts.

PRENSA
CORTONA

SUMARI

Informació local	pàg. 3
Entrevista: Pere Delgado	pàg. 8
Cartes a Coanegra	pàg. 10
Llinatges de Santa Maria (VII)	pàg. 11
Glosat: "Mestre Paco"	pàg. 11
Joventut: Mateu i Joan Morro Torrens	pàg. 12
Dossier: a cinquanta anys de la guerra civil	pàg. 14
Informació esportiva	pàg. 21
Excursió al Teide	pàg. 24

coanegra

PUBLICACIO
DE L'O.C.B. DE
SANTA MARIA
DEL CAMI

Deposít Legal
PM 381-1981.

EDITA
Obra Cultural Balear
de Santa Maria del Camí

EQUIP DE REDACCIÓ

Bernat Calafat
Pere Josep Calafat
Magdalena Canyelles
Ramon Canyelles
Angela Dolç
Mateu Morro
Jaume Salom
Joan Serra
Mateu Vich

COL·LABOREN:

Maria Amengual
Rafel Estarells
Francesc Grimalt
Elisenda Pipió.

FOTOGRAFIES:

Rafel Pizà

PORTADA:

Fotografia de Rafel Pizà

REDACCIÓ, ADMINISTRACIÓ I PUBLICITAT:

Joan Alcover, 11
Santa Maria del Camí

IMPRIMEIX:

Edicions Manacor S.A. - tel. 55 24 08
Ronda del Port, 60 - Manacor

ELS ARTICLES FIRMATS EN
AQUESTA REVISTA SOLS
EXPRESSEN L'OPINIÓ DELS SEUS
AUTORS

CINC ANYS DE COANEGRA

Del setembre de 1981 al setembre de 1986 han passat cinc anys des que sortí el primer número de Coanegra. Poc a poc la revista ha fet camí, amb les travelades i ensopegades naturals, però sempre redreçant-se i seguint envant. En aquests cinc anys no volem fer festa grossa encara, perquè la guardam pel número cinquanta que, si Déu vol, sortirà l'any 1988. Però així no ho hem volgut deixar passar sense fer-ne esment.

Coanegra ha intentat servir la informació i la comunicació entre la gent del nostre poble. Hem publicat tot el que ens han duit, i de bon grat. Per descomptat que cada un dels col·laboradors té les seves idees, però la revista ha estat oberta a tothom i a totes les maneres de pensar, i així feim comptes seguir.

A Coanegra s'ha escrit d'història, d'artesanía, de cultura popular, de música, d'esports, d'urbanisme, d'agricultura, de festes populars, s'han entrevistat molts de santamariers i santamarieres, quasi tot el que afecta Santa Maria ha sortit a les nostres planes. Potser d'aquí a no massa temps la consulta de Coanegra serà obligada per conèixer la història del poble.

Dèiem en el nostre primer número que ja havíem rebut molts de cops de lliura i que ja havíem tret call, que el cuiro el teníem reforçat, i ens ha fet falta, perquè diríem mentides si diguéssim que aquests cinc anys tot han estat flors. Hem posat un poc més de call, i seguim allà on érem: disposats a seguir endavant.

Però també hem rebut ajut i col·laboració de moltes persones, d'altra manera Coanegra no hagués pogut aguantar. Ajut dels col·laboradors, dels anunciants, de les institucions i entitats que ens han subvencionat, de molts de santamariers que s'han subscrit o que ens compren a les botigues, ajut de gent de la Vila i dets Hostals, de dretes i d'esquerres, joves i vells, mallorquins immigrants, que volen que Coanegra segueixi endavant, i ens animen a seguir la nostra tasca. A tots vos donam les gràcies.

Ésser caparruts és un defecte però també és una virtut. Nosaltres som caparruts, i és per demés, ens diu que perdem les manades pel rostoll, però no ens preocupa. Ens diuen que no collirem més que mosteles però Coanegra surt cada mes. I això és possible gràcies a l'ajut de tots, però també perquè, millor o pitjor, fa una tasca positiva. Al servei del poble i de la nostra cultura.

Sempre s'ha dit que a Santa Maria res dura, que tot d'una ens cansam. Coanegra ja ha fet cinc anys, procurarem entre tots que duri. Força Coanegra!

Escoles

EL COL·LEGI PÚBLIC, SENSE CONSELL ESCOLAR

Com ja hem anat informant a través de la revista, el Col·legi Públic encara no té Consell Escolar definitiu. Celebrades per 2on. cop les eleccions de representants dels pares, foren impugnades pels candidats de l'A.P. A. al considerar-se marginats front als altres dos candidats. La marginació consistia en què els altres dos candidats havien enviat una carta als pares dels alumnes abans de la Junta Electoral del Col·legi avisant per escrit que es convocaven de nou les eleccions.

Celebrades les eleccions, foren impugnades i la Junta Electoral en data 16 de juliol les considera improcedent. Posteriorment la Direcció del Ministeri d'Educació i Ciència de Balears considerarà vàlida la impugnació citant la desavantatge de certs candidats enfront d'altres.

Per tot això la Junta Electoral del Col·legi formada per Sebastià Pastor (Professorat, actua de secretari), Maria Sureda (Pares), Josep Cardenas (alumnat) i Andreu Bestard (President), ha establert el calendari electoral que culminarà el 30 d'Octubre amb l'acte d'elecció de 17 a 21 hores.

A hores d'ara s'han presentat els mateixos candidats, un bloc per part de l'APA format per Joan Bermejo, Bernadí Frau, Julià Serrano, Joan Fullana i Gabriel Martorell, i per altra

part Maria Sureda i Margalida Rosselló.

Esperem que aquestes eleccions trascorrin en normalitat, i aquest cop per tercera vegada. I que aviat el Col·legi tingui el seu Consell Escolar.

L'APA del Col·legi públic ha tornat a muntar activitats extra escolars.

Enguany per segon cop, l'APA ha muntat tot un seguit d'activitats que es desenvolupen els horabaixes al Col·legi, el preu dels cursos és de 1.200 pts/mes més 200 de quota de soci. Aquestes són:

TAEKWONDO, Dilluns, dimecres i divendres de 6 a 7.

Gimnàstica rítmica, dilluns, dimecres i divendres, de 7,15 a 8.

Gimnàstica Adults, dilluns, dimecres i divendres, de 8,15 a 9 i de 9 a 9,45.

Anglès, dilluns, dimecres i divendres, de 8 a 9.

Mecanografia, dilluns, dimecres i divendres, de 8 a 9.

L'APA espera que les

activitats tinguin la mateixa acceptació o més forta que l'any passat.

Número d'alumnes.

Segons informació facilitada pel Secretari del Col·legi Miquel Rosselló, el número d'alumnes és de 171, repartits de la següent manera.

NIVELL	NUMERO	PROFESSOR
Preescolar	14 de 4 anys 9 a 5 anys	Magdalena Mesquida Mas
1er. EGB	11	A. Bennassar Bonet
2on. EGB	18	M. de la Llana Orango
3er. EGB	16	Mercè Mulet Bofill
4t. EGB	15	Miquel Rosselló Company
5è. EGB	22	Andreu Bestard Santandreu
6è EGB	24	Magdalena Ordines Villalonga (tutor)
7è EGB	21	Sebastià Pastor Dolç (tutor)
8è EGB	23	Isabel Mesquida Jaume.

COL·LEGI RAMON LLULL.

Hem rebut a través de l'APA del Col·legi la relació de tutors dels cursos d'EGB, essent el Director en Pere Crespi Calafat, el número total de matriculats ha superat els 200.

Els professors tutors són:

- 1er. EGB Francesca Horrach Perelló.
- 2on. EGB Caterina González Vich.
- 3er. EGB Mercè Bauçà Escanellas.
- 4t. EGB Franca Bernat Castanyer
- 5è EGB Antònia Pons Soler.
- 6è EGB Bartomeu Bagur Froilan
- 7è EGB Antònia M. Ques Canyelles
- 8è EGB Magdalena Salamanca Oliver.

Cal remarcar com a fet molt positiu per a la normalització lingüística el que la pràctica totalitat de comunicats del Col·legi als pares són en Català, així poc a poc recuperarem totalment la nostra llengua fins aconseguir una educació integral en català.

B.C.

VINS RUBI

ELABORACIO PROPIA

*Celler: Bartomeu Simonet, 4
SANTA MARIA DEL CAMI*

Tel. 62 00 68

CAFETERIA - BAR

COMERÇ

(local climatitzat)

GELATS - REFRESCS - TAPES

**UN LOCAL AMPLE I
CONFORTABLE PER A TOTS**

Plaça dels Hostals, 27 - 29

SANTA MARIA DEL CAMI

Tel. 62 00 29

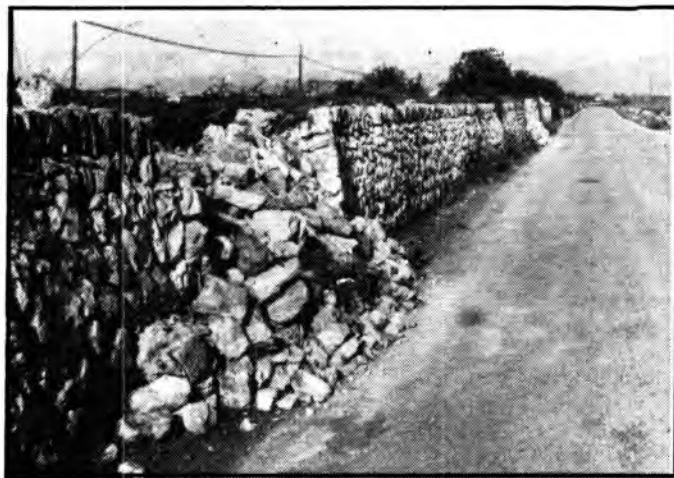
FORTES PLOGUDES.

Finals de setembre i principis d'Octubre han patit unes fortes plogudes anomenades per la TV i la premsa "Gota freda". Plogudes que han negat més d'un sembrat, que han esbaldregat diverses parets i marges arreu del terme, en especial pel camí cap a Santa Eugènia i al camí de Coanegra que quasi bé obstrueixen el pas. Els dies més intensos de pluja, anar a Santa Eugènia era una autèntica travessia, des del creuer de Son Seguí fins un quilòmetre lluny s'havia de navegar sobre uns 10 cms. d'aigua.

Aquestes plogudes potser que tinguin un aspecte positiu, la possible esclata-sancada que rebentaria per Tots Sants, que ja fa molts d'anys que no gaudim.

Sobre el terme de Santa Maria caigueren des d'uns 170 litres m2. a la zona muntanyosa als 140-50 del pla. Quan redactam aquesta crònica, tornen caure fortes arruixades que no saben quan acabaran.

L'aspecte negatiu —sens cap mena de dubte— és que aquesta aigua de pluja que moltes cisternes han recollit, ha estat dolenta, provocant alguns casos de vòmits i diarrees, ha estat aigua pudenta. Sempre la primera aigua que cau no es tira a la cisterna per evitar això, però enguany no ha bastat. En temps passat es poalejava la cisterna i l'aigua recobrava el bon gust. Avui les tendes han esgotat el "lleixivet", i així i tot l'aigua no s'ha compost.

Hi ha hagut un notable increment del consum d'aigua embotellada. Pentura caldria analitzar la potabilitat de l'aigua i com higienitzar-la.

VEREMA.

Aquesta anyada del vinyet ha estat de les aones, bons réms nombrosos i sans, sols afectats un poc de la cenrada. Bon esplet semblant a la superproducció de fa 2 anys. La verema ha estat de bona qualitat sobretot en les varietats mantonegre i premsal blanc, les més idònies a la nostra comarca per l'elaboració del vi.

Enllaçant amb les fortes plogudes, aquestes donaren més d'un maldecap a vinyaters i vinaters que encara no havien vermat, ja que retardaren la feina prop d'una setmana, i s'hagué de vermar a les totes en vinyes enfangades.

Els preus dels jornals han voltat les 2.000 pts. joves i dones i les 3.200 pts. els homes. En quant al preu

del quilògram de rém sembla que ha oscil·lat sobre les 25-35 pts, segons la qualitat.

Seguint amb notícies agrícoles, cal dir que l'esplet d'ametles no ha estat molt gros, si bé el preu del quilògram d'ametla s'ha situat a les 165 pts., ara amb tendència a la baixa. L'esplet de garrova ha estat més bo, i els preus amb un màxim de 35-40 pts.

HOMENATGE A LA VELLESA.

Malgrat que l'homenatge ja haurà passat quan lleixis aquesta crònica, ara encara no sabem si plourà o farà sol. El patronat local ha organitzat el 36 homenatge amb col·laboració de l'Ajuntament i La Caixa. L'acte celebrarà el matí del dia 19 comptant amb l'assistència de la majoria de padrins majors de 80 anys. L'acte consisteix en una missa solemne, una xocolatada amb ensaimades a la Llar dels padrins, i amb l'actuació de l'Agrupació Musical Inquera, els alumnes de les Escoles i Tany Novells.

S'entragaran obsequis per gentilesa de Destileries Santa Maria, ensaimada del Forn Ca'n Blanco, i el Taller de Joieria de Santa Maria obsequiarà amb insignies al padrí i la padrina del poble. Oferirem informació fotogràfica al proper número.

SANTAMARIERS A HOLANDA.

En Gori Negre, en Pere Mesquida i en Guillem

Amengual, floricultors santamariers, anaren amb un grup de pagesos de tot l'estat espanyol a un viatge a Holanda. Aquest viatge per pagesos joves amb crèdits agrícoles, organitzat pel Ministeri d'Agricultura i la CEE, pretén acostar els pagesos d'aquí a les tècniques modernes i sofisticades de la floricultura holandesa. L'estada a Holanda d'uns sis dies de duració, consistí en xerrades tècniques, visites a hivernacles i instal·lacions i alguns moments pel lleure. Segons en Gori i en Pere, l'experiència ha estat molt positiva i han après molt en pocs dies.

UN REM DE QUASI TRES QUILOGRAMS

En Pere Calafat, membre del nostre equip de redacció, guanyà el primer premi del concurs de réms comarcals a la passada festa des Vermar de Binissalem. El rém en qüestió pesà 2.800 grams. Cal dir que a 1.981 el seu pare Jaume guanyà ja el primer premi amb un rém de 3 quilògrams, i al 1.983 la seva mare Margalida el primer i el seu pare el segon premi. Enhorabona!

EL SANTAMARIER SEBASTIA VERD, NOU DIRECTOR DE RTVE A BALEARS.

En Sebastià Verd i Crespi, nascut a Santa Maria l'any 1.947 ha estat nomenat Director del Centre regional de TVE a les Illes Balears, en substitució de Jordi Pérez Boix. Fins ara en Sebastià havia estat el cap del departament d'informatius.

Abans de treballar a TVE en Sebastià Verd havia duit a terme una llarga tasca periodística a diversos mitjans informatius, començada a principis dels anys 70. Ocupà diversos càrrecs a "Diario de Mallorca" i després a "Ultima Hora". S'incorporà com a redactor al primer "Informatiu Balear" que va emetre la TVE. Col·laborà a nombroses publicacions com Lluç, Cort, Empresario Balear, etc.

L'any 1.975 li fou con-

PERRUQUERIA

JOAN I MARIA

Antoni Gelabert, 18

SANTA MARIA DEL CAMÍ

Tel. 62 06 81

cedit el premi "Ciutat de Palma" de periodisme i el GOB li concedí no fa massa anys el premi alzina per la seva defensa de la natura i dels valors ecològics. En Sebastià s'ha caracteritzat sempre per una tasca professional molt seriosa i molt exigent en el seu treball.

La revista **Coanegra** s'alegra molt d'aquests èxits d'un santamari. Endavant Sebastià!

UN IMPORTANT DOCUMENT HISTORIC TROBAT A SANTA MARIA ADQUIRIT PER LA COMUNITAT AUTONOMA.

L'any 1.940 mentre es sembraven uns ametlers a Ses Fontanelles, no molt lluny de Son Torrella, aparegué una cavitat on al costat d'un cadàver hi havia tres plaques de plom amb una inscripció escrita en hebreu, probablement dels s. IV o V després de Crist. Aquestes plaques passaren a poder d'un particular, com quasi sempre sol passar, per desgràcia. Ara la Comunitat Autònoma les ha adquirides i podran esser exposades en el Museu de Mallorca. D'aquesta manera els ploms hebraics de Ses Fontanelles no hauran seguida la sort del mosaic cristià de Cas Frares i de tantes altres coses de valor històric, destruïdes o amagades en mans de particulars, que no se n'adonen que certes coses allà on estan millor és a un

museu, per tal que tothom les pugui contemplar.

LOTERIA AL POBLE.

Al poble comptam amb una Administració de Loteria des del passat dia 10 d'Octubre, propietat de Maria Torrens Juan, situada a la carretera d'Inca (Papereria Hostals). Per anunciar l'esdeveniment es repartiren octavetes per totes les cases en castellà. Esperem que hi hagi sort i que arribin molts de premis.

-El lul·lista i escriptor pare Miquel Colom quan va venir a Santa Maria a presidir la missa de Santa Maria del Camí va entregar 6 sonets que tenen per títol "Baix des Puig" amb moltes referències a la nostra vila, record poètic de la seva infància en aquell lloc bunyoler tan relacionat amb Santa Maria. Un d'aquests sonets parla de la llet d'ametlla.

-Dia 8, després de la conferència que va fer Gabriel Bibiloni, va esser presentada l'edició de l'homilia que va fer l'any passat, a la festa de Santa Maria del Camí, el músic pare Antoni Martorell. Les persones interessades en obtenir-ne gratuïtament un exemplar poden passar per la parròquia o pel convent.

B.C.
M.M.

EL GOVERN ESPANYOL DONA 5.000.000 DE PTS. A LA UGT PER CA N'ANDRIA

El govern espanyol ha entregat a la U.G.T. (Unió General de Treballadors), sindicat d'influència socialista, 4.144 milions de pts. a compte dels bens presos a aquesta central sindical durant i després de la guerra civil, i que per una raó o altra no poden esser reintegrats. A la CNT li han donat tan sols 248 milions.

Però el que ens interessa als santamariers és que entre aquests milions n'hi ha cinc que corresponen a la pista de Ca n'Andria de Santa Maria. Una voltadora comprada a iniciativa dels socialistes santamariers devers l'any 1935 que no s'arribà a pagar degut a la guerra. L'import de la compra s'havia de satisfer a terminis. Es feren accions de 50 i 100 pts. que subscrigueren bastants de treballadors, molts no afiliats enlloc. Els mateixos obrers construïren la pista després de la jornada de treball. L'Ajuntament subvencionà la pista amb 1.500

pts. el 14 de març de 1.936, i 1.500 pts. més el 18 de juliol.

A nosaltres ens sembla molt bé que el govern pagui als sindicats, però, considerant que aquesta voltadora va esser obra dels treballadors de Santa Maria, afiliats o no a la UGT; que les accions eren individuals i no parlaven per res de la UGT; que l'Ajuntament va subvencionar amb diners públics l'obra, i 3.000 pts. de llavors eren molt, ens demanem si la UGT té previst o no restituir aquests cinc milions al poble de Santa Maria i en concret als treballadors santamariers d'avui, hereus dels treballadors santamariers de 1.936.

Donem un vot de confiança a la UGT i esperem que els diners que el govern paga pel que el poble de Santa Maria va comprar vengui íntegrament a Santa Maria.

M.M.

INSTAL·LACIONS ELECTRIQUES
XARXES DE BAIXA TENSIO
REPARACIONS EN GENERAL

FORELECTRIC

Carrer Bartomeu Pascual, 4 A
Telèfon 62 09 39
SANTA MARIA DEL CAMI

L'AJUNTAMENT INFORMA

TELEFONS.

Davant el reiterat deficient servici telefònic que hem vengut patint a Santa Maria, l'Ajuntament no ha quedat mans aplegades. Ja a una reunió plenària es prengué l'acord d'enviar un escrit de protesta, el qual ha estat seguit de diversos del Batle, el més recent en els dies passats de grans plogudes, durant els quals Santa Maria quedà pràcticament incomunicada. El passat dijous dia 9, el Batle rebé una cridada del Director de Telefònica, excusant-se pel pèsim servei, expressant que estan posant tots els medis al seu abast, per a normalitzar-lo, però l'avaría és molt greu, i segurament hauran de canviar totalment el cable des de Palma a Santa Maria. Per la qual cosa al mateix temps que demanen disculpes als usuaris de Santa Maria, també demanen un poc més de

paciència, fins a solucionar definitivament el problema.

TANCAMENT DE L'ESCORXADOR.

Per ordre expressa de la Conselleria d'Agricultura, l'Ajuntament s'ha vist obligat al tancament de les vetustes instal·lacions del "matadero". En realitat, ja hi havia ordre de tancar l'escorxador a principis de 1.982, per no haver efectuat les obres necessàries d'acondicionament. S'amplià el termini fins a Agost de 1984, per a poder efectuar les obres, però únicament en els escorxadors ubicats als afores de les poblacions. Als altres —com és el cas de Santa Maria— sols els quedava el recurs de construir un escorxador de nova planta als afores del nucli urbà, amb totes les garanties sanitàries que exigeixen els temps en què vivim. El que feia que la

seva construcció, junt a la compra del terreny superàs de molt les possibilitats econòmiques del municipi, més tenint en compte que per a aquestes obres no hi havia possibilitat d'aconseguir cap casta de subvenció oficial. Malgrat tot, es seguí tolerant l'ús de les instal·lacions, fins ara, en que ineludiblement, s'han hagut de tancar.

***

Des d'aquí lamentam la mort de forma provocada de diferents arbres del carrer Jaume I. Apelam al civisme dels ciutadans de Santa Maria, a l'objecte de que no se repeteixin aquests lamentables fets, i en cas d'advertir-ne no dubtin en denunciar-los a l'Ajuntament, per a bé de tota la comunitat.

***

Advertim de la necessitat de respectar les senyals de circulació en general, i de forma especial de les col·locades recentment de prohi-

bit aparcar al Carrer Ramon Llull, i molt menys sobre les voreres pel greu deteriorament que s'ocasiona a les mateixes. Els agents municipals tenen l'ordre d'actuar amb severitat.

***

La Comissió de Cultura està organitzant una "Trobada de Ball i Música Local", i a la qual s'ha convidat a tots els grups de Santa Maria. Serà una festa purament Santamariera, amb vi i coca per a tothom.

**AJUNTAMENT
DE SANTA MARIA
DEL CAMI**

G. A. T. 486

**viajes
mundisol SA**

per la seva comoditat, poden fer les seves reserves a SUPERTRES, t. 62 04 92

DIRECCIO GENERAL

DIRECCIO GENERAL:
C/ Fray Luis de León, 4.
07011 - Palma de Mallorca
Tels: 23 13 48 / 49
Telex: 69078 MSOL

**CAJA DE BALEARES
"SA NOSTRA"**

BARTOMEU CANYELLES VICH TECNIC ASSESSOR

- *Naus Industrials i agrícoles
- *Instal·lacions contra incendis
- *Instal·lacions elèctriques
- *Projectes agrícoles
- *Estudis i informes tècnics
- *Projectes en general
- *Assessorament tècnic de finques

Carrer Llarg, 71 SANTA MARIA DEL CAMI

DESTIL·LERIES

SANTA MARIA

FABRICA DE LICORS

Especialitat amb

PALO RESOLIS

HERBES FOC I FUM

Rei Sanç, 3

Tel. 62 01 66

SANTA MARIA DEL CAMI

Coses de la Casa de la Vila

"COSES DE LA CASA DE LA VILA".

PLENARI DEL 4 DE SETEMBRE 1986.

A l'Ajuntament de Santa Maria es va celebrar el plenari ordinari corresponent al 2 de Setembre i un plenari extraordinari celebrat el 29 del mateix mes. És important dir que amb dues sessions plenàries hi va haver poca representació dels membres del consistori, mentre que en el plenari del dia quatre hi faltaren 4 regidors, en el ple extraordinari de dia 25 n'hi faltaren cinc dels onze representants municipals, això és un símptoma de mal control a l'Ajuntament. Com a conseqüència d'això el passat dia 29 no es va aprovar una moció per falta de representació municipal, és important que els regidors del nostre poble se consciencin que s'ha d'assistir això que no es pot atribuir a cap grup en concret, ja que són tots els grups municipals els que mencaren total o parcialment de representació.

A l'ordre del dia de la sessió del 4 de Setembre hi varen haver tres punts dels quals dos eren mocions; la primera era **RATIFICACIÓ DE LA SOL·LICITUD AL CIM PER LA INCLUSIÓ AL PLA DE COOPERACIÓ TÈCNICA TOTAL**: Es a dir que el passat 15 de juliol es va remetre a l'Ajuntament un ofici relatiu a la inclusió per part de l'Ajuntament a dit Pla. Aquest Pla facilita l'elaboració de projectes que l'Ajuntament sol·liciti per part del Consell Insular de Mallorca i tenia un termini establert que era inprorrogable. El nostre Ajuntament va tramitar la sol·licitud, sense convocar plenari per discutir la proposta o propostes, perquè segons el senyor Batle hi havia vacances estivals i no

considerava suficient la convocatòria de Ple Extraordinari per discutir un sol punt de l'Ordre del dia. El regidor Salom va discrepar de l'actitud del Batle dient que no veia de bons ulls tal decisió, que no convocar un ple extraordinari perquè hi havia un sol punt a l'Ordre del dia no se justificava, ja que en el present tant sols hi ha dues mocions per discutir. També se va queixar de què no s'havia participat a sa proposta i trobava que el projecte encomanat d'evacuació d'aigües als Hostals era important, però també ho era la utilització i aprofitament de l'aigua de Coanegra. El regidor Ramis es va adherir a tals manifestacions, dient que les vacances no eren pretext per no convocar Ple Extraordinari i va ratificar que hi havia altres obres a sol·licitar més interessants com la abans dita canalització de Coanegra. Acte seguit es posà a votació amb els vots a favor d'AP i Independent i en contra PSOE i EU, es va aprovar la Ratificació del Pla de Cooperació Tècnica i l'obra encarregada va ésser el projecte de "Evaacuació aigües pluvials dels Hostals".

El segon punt de l'Ordre va ser **PADRONS DE CONTRIBUENTS 1986**: se va presentar a examen dels assistents dels padrons de contribuents per l'exercici 1986 de Taxes i Exaccions municipals sobre canalons; balcons, toldos, mostradors; rètols; portes i finestres; ocupació i utilització del Sol i Subsòl de la via pública per un valor 861.547 pts. Amb l'Abstenció dels Regidors Salom i Ramis i el vot a favor de la resta dels presents es va aprovar la moció prèvia exposició pública i dintre del termini reglamentari a efectes de reclamacions.

Precs i preguntes: hi va haver dues preguntes formu-

lades pel regidor Salom, respecte a les condicions de la Piscina Municipal i la segona, pel fet que hi hagués regidors que utilitzaven la Piscina Municipal fora horari. A la primera pregunta el Batle li contestà que a la piscina hi havia bones condicions Sanitàries i de Seguretat. A la segona pregunta hi va contestar que hi ha un horari establert però que no és inamovible i que a vegades la piscina no està tancada. De fet s'utilitza a partir de les 8 de l'horabaixa per gent major al curset de natació..

PLE EXTRAORDINARI
29 SETEMBRE 1986.

Com ja hem dit abans, dia 29 de setembre hi va haver ple Extraordinari amb una presència de 6 regidors i l'absència de 5. A l'ordre del dia hi havia tres punts:

El primer **REPRESENTANTS SECCIÓ I DEL CONSELL TERRITORIAL DE LA PROPIETAT**: Es va donar compte de l'escrit del Delegat d'Hisenda que en data del 18 de Setembre, sol·licitant la designació de tres municipis que a judici de la corporació poguessin representar la Secció I d'aquest Consell, per majoria se va acordar designar els municipis de Bunyola, Consell i Santa Maria del Camí.

El segon punt **MODIFICACIÓ D'ORDENAN-**

CES FISCALS 1987, se va donar compte de la proposta de la Comissió Municipal d'Hisenda sobre la modificació de diverses Ordenances Fiscals, tals com l'augment de les Plusvalies; Augmentar el concessionari de Recollida de Fems, augment del subministre d'aigua, i augment taxes d'enterraments. El Regidor Salom va manifestar la seva disconformitat amb el tipus d'augment de les Plusvalies; de renovar sense Contracte el concessionari de Recollida de Fems; de racionalitzar les tarifes d'aigua segons les necessitats. Posat a votació amb el vot en contra del regidor Salom i a favor de la resta d'assistents NO s'aprovà la proposta donat que per l'adopció de l'acord es requereix el vot favorable de la majoria legal dels membres del Consistori.

El tercer punt **PLA D'OBRES I SERVEIS**: Seguidament se posaren a consideració els expedients d'execució i adjudicació d'obres incloses al Pla Provincial d'Obres i Serveis. Amb l'abstenció del Regidor Salom se varen adjudicar les següents obres: Instal·lació de Tuberies a Miquel Gamundí Bestard per un total de 3.391.698 pts. Instal·lació de Tuberies a Antoni Bennassar Suau per un total de 3.837.683 pts. i Instal·lació de Tuberies a Pere Roca Matas per un total 3.745.328 pts. Segons l'Enginyer Antoni Salom que va fer els projectes i les condicions econòmiques administratives.

Es Saig.

S'avenc

Plaça d'els Hostals, 22
Tel. 62 09 38

SANTA MARIA DEL CAMÍ

PERE DELGADO, COMARE DEL POBLE

En Pere Delgado Rodríguez és l'actual comare del poble. Es diplomà en infermeria (especialitat comare) i estudia segon de Psicologia a la Facultat de Palma. Fa 5 anys que treballa.

Elisenda - A quin any vas venir a treballar a S. Maria?

Pere -El novembre del 1983.

E- Pere, com veus la teva feina?

P-La veig difícil, per la idea que normalment es té. La gent no sap si és un treball mèdic, no l'associen al de "la" comare pel fet de que soc un home. És un problema social ja que generalment s'atribueix el paper de comare a una dona. Crec que aquest paper està distorsionat s'entén com un servei, no com una professió.

E-Què és el que més t'agrada del teu treball?

P-La relació amb la dona, entenent-la com una aproximació cap a la seva persona, desmitificant la idea purament mèdica de la feina i fent-li veure el seu protagonisme i la necessitat de que conegui i entengui realment el procés que durà.

E-Amb quines dificultats et trobes?

P-A nivell personal crec que la feina no em correspon com a home, una dona està més a prop d'allò que li passa a una altra. De totes maneres hi ha moltes dones treballant dins aquest camp que tenen pos-

sibilitat de sentir com a donai no ho fan, sinó que segueixen uns patrons que sempre han estat baix uns condicionaments masculistes.

A la primera visita, a vegades, costa que m'associïn amb el concepte de comare; això queda superat amb el tracte i els plantejaments que els faig de la feina; llavors tornen o no.

Fins ara tinc dificultats per a obtenir el material necessari. Com que faig feina a un poble no disposam dels materials bàsics. Ara en el Centre Sanitari hi ha eines bàsiques (bàscula, llitera, aparell de prendre la pressió, etc.) però no les pròpies de l'especialitat (guants, espèculums, elements per a la determinació de l'albumina, glucosa, etc. necessaris pels controls de l'embaràs).

E-En aquests moments quantes dones duus?

P-Poques, en general encara es pensa que l'assistència a nivell privat és millor que la que jo puc oferir.

E-Podries generalitzar quin tipus de dones venen a veure't?

P-Les que prèviament han rebut informació d'una altra dona que jo he duit el seu embaràs. Penso que les que més ho necessiten (dones d'un determinat nivell socio-econòmic) no venen a veure'm. És el tipus de dona que no controla el seu embaràs, que està desinformada a nivell general, que ja té bastants

fills, etc.

E-Què és el que NO ha de fer una dona embarassada?

P-Escollar a tothom. Creure que està malalta (embaràs no és el mateix que malaltia). Pensar que duu una època de "sacrifici"; no ha de renunciar a res (alimentació, relacions sexuals, etc.) ara sí, s'ha de cuidar amb més atenció.

E-Com veus el paper de l'home en l'embaràs, part i post-part de la seva companya?

P-Crec que l'home actua egoïstament; desconeix el que és un embaràs i el tipus de problemàtica que implica (emotivitat, sexualitat de la dona). La ignorància de l'estat en què es troba la seva dona el duu a fer comentaris com aquest "la meua dona no s'atura de plorar des que està embarassada, està boja i no té res". S'inhibeix de tal forma que sembla que només és problema d'una persona sola ("són coses de dones" es diu). Crec que l'embaràs s'ha de compartir. Això vol dir, conèixer i preocupar-se pel que li passa dia a dia, mes a mes a la dona; si viu així l'embaràs entendre aquest comportament "especial".

Vivim en una societat "hospitalària" que no ofereix gens la participació a l'home al moment del part. Sols que l'home anés a les consultes i s'anés informant, faria més possible aquesta participació.

Durant el post-part l'home hauria de fer tot el que normalment fa la dona. El treball del part és un gran esforç que juntament amb altres problemes (per exemple de tipus hormonal) fa que la dona arribi en unes condicions difícils per a continuar amb les feines habituals (altres fills, casa, home, etc.) apareixen possibles depressions i tornam al comportament i comentaris de total incomprensió per part de l'home.

E-Les dones que et visiten, vénen soles? Com ho fan la majoria?

P-Normalment soles o acompanyades d'altres dones. No han de venir ni amb la mare, sogra, ni cunyades; aquest fet minva la llibertat d'expressió de la dona i potser que només xerri l'acompanyant. Tot això impedeix la meua relació amb la dona. El millor és que vinguin amb l'home; ell ha de viure la problemàtica de la dona i ha de ser capaç de plasmar-la a la consulta. Inicialment per part de l'home hi ha un rebuig cap a mi, després amb la relació continuada ja accepten el meu paper.

E-Actualment, dins un sector de la societat, es valora el part a domicili. Com ho veus tu?

P-En principi bé. Pot ser una alternativa vàlida al part hospitalari; un no ha de substituir l'altre i no totes les dones estan en condicions de parir a casa.

MAGATZEM DE MATERIALS
DE CONSTRUCCIO

GAMUNDI

Gabriel Mesquida, 1 Tel. 62 02 30
SANTA MARIA DEL CAMI

COMERCIAL

SANTA MARIA

* SANEJAMENT
* ELECTRICITAT

* REGATGE
* FERRETERIA

Plaça dels Hostals, 3

Santa Maria del Camí (Mallorca)

Telèfon 62 03 75

E-Com desenvolupes el teu treball?

P-En primer lloc explicar que no soc metge, això vol dir que el meu treball no és curar. El que faig és cuidar a la dona embarassada perquè no ho deixi de ser i es converteixi en una dona-malalta-embarassada. Partint de la base que no està malalta el treball l'enfoco de forma preventiva. Per exemple: és important que la dona arribi a modificar els hàbits de l'alimentació ja que l'ajudarà a no augmentar el pes essent una millora en el part i acceptació de la seva imatge. Li dono informació que l'ajudi a superar els tabús, pors, mites, etc. possibles, relacionats amb el seu emba-

ràs.

Tan important és el seguiment rutinari (pes, auscultar el batec fetal, tensió arterial, etc) com que la dona tingui els coneixements necessaris que li permetin arribar a l'hospital sabent l'ambient i les pràctiques a què s'haurà de sotmetre.

E-En Pere té una filla de 8 anys, na Mar. Li demano que ens expliqui com va participar en el seu naixement.

P-Jo era alumne de l'escola d'infermeria; els meus plantejaments no eren els mateixos d'ara i la meua actuació seria ben diferent.

E-Com està l'educació sexual a les escoles?

P-Crec que no existeix, el màxim que es dona és

una informació limitada a conceptes anatòmics. Moltes vegades són els pares mateixos que s'oposen a aquesta educació. Quan existeix es limita a unes xerrades ocasionals, que avorzeixen els infants i donades per gent estranya al medi escolar (per exemple un metge, que no té perquè ser sexòleg). Crec que hauria de formar part del programa del curs, donada pels metges i que respongui a situacions de la vida real (embaràs-contraccepció).

E-Com veus l'actual llei sobre l'avortament que ha tret el govern del P.S.O.E.?

P-Me pareix una farsa. Mentre a l'Estat Espanyol encara es morin dones per avortaments sense cap tipus de garantia i siguin le-

gions les que surten a l'estranger és un acte de cinisme pretendre que aquesta llei doni solucions a un problema tan real. Avortar no agrada a ningú i el fet de prendre aquesta decisió només pertany a la dona; si l'home s'hi oposa és degut a que està al marge dels problemes que viu la dona.

E-T'agrada viure a S. Maria?

P-Sí, encara que em condiciona la projecció pública del meu treball.

El somriure d'en Pere s'amaga davall la seva barba; jo hi xerraria més estona però el temps fa el seu joc i corre massa de pressa.

Elisenda
S. Maria, set. 1986

MIQUEL SANTANDREU

- *Vespinos   *Mobilettes
- *Moto - sierra ECHO
- *Moto - cultor PIVA
- *VESPA

Bernat de Sta. Eugenia, 126
Tel. 62 00 77 SANTA MARIA DEL CAMI

FONER

MINYO INFANT ESPORT

Plaça dels Hostals, 13 i 15

Tel. 62 00 48

SANTA MARIA DEL CAMI

GRAN ASSORTIT DE
ROBA PER A GENT GRAN

REPLICA AL SENYOR PIZA SOBRE LA CARTA APAREGUDA EN AQUESTA REVISTA EN EL NUMERO DE SETEMBRE DE 1986

Vull ressaltar per la meua part, que aquest senyor utilitza en el seu escrit el llenguatge característic de D. Camilo José Cela, encara que en el cas del senyor Pizà, l'èmfasi de les seves frases denoten la seva calumniosa incultura.

Segueix aquest senyor, acusant-nos a mi i a dos membres més del Consistori, amb el qualificatiu de "senyorets des poble"; sobre aquest particular li he de dir que per a mi, la paraula "senyoret" significa, diposar del major temps possible per a l'oci i el descans, cosa que per cert s'ajusta a l'horari del Sr. Pizà, ja que el meu horari de treball és bastant més complet que el d'aquest senyor.

Que sàpiga el senyor Pizà, que l'empleat encarregat de la piscina "no treu" la gent defora, sinó

que en acabar el temps disponible d'ús de la mateixa, els usuaris abandonen el recinte molt voluntàriament i abans de l'hora de tancament.

En tres mesos de funcionament de la piscina municipal, he tengut ocasió d'utilitzar-la, durant quinze minuts poc temps després de la seva inauguració, bé és vera que aquests quinze minuts coincidiren amb l'hora de tancament. ¡Quinze minuts en tres mesos Sr. Pizà! És això greu?

Per acabar li diré a aquest senyor que per governar ningú se sent l'amo de res, sinó al contrari, al servei del poble, cosa que coneix molt bé el Sr. Pizà, encara que aquesta casta de treball i dedicació a vegades treu de polleguera a més d'un.

Atentament
V. Santandreu.

MOVIMENT DEMOGRAFIC. Juny-Setembre 1986.

NAIXEMENTS.

Montserrat Torrens Ramis (1-6-86)
Joan Carles Mercadal Llinàs, 12-6-86.
Sebastià Canyelles Matamalas, 11-6-86.
Manuel Henares Mulet, 21-6-86.
Marça Aragonés Sastre, 21-7-86.
Margarida Lorena Vich Colom, 25-7-86.
Bartomeu Canyelles Suñer, 7-8-86.
Antoni Ruiz Nievas, 14-8-86.
Silvia Llop Méndez, 15-8-86 (ha mort a Ciutat poc temps després).
Nuria Moncillo Ferragut, 2-9-86.
Daniel Gervilla Pedraza, 5-9-86.
Maria Mar Rosselló Joan, 13-9-86.

MATRIMONIS.

Sebastià Ordines Marí amb Maria Capó Vich, 1-6-86.
Bartomeu Borràs Rodrígez amb Antònia M. Rosselló Sbert, 14-6-86.
Ernest Tallon Guerrero amb Maria Rosa Vich Canyelles, 21-6-86.
Joan Mercadal Contestí amb Lluïsa Tordillo Tejero, 21-6-86.
Josep A. Garcia Vázquez amb Josepa Fuentes Redon, 5-7-86.
Antoni Ferrer Costa amb Catalina Ramis Canyelles, 12-7-86.
Bartomeu Sastre Boyeras amb Maria A. Caballero López, 19-7-86.
Miquel Canyelles Canyelles amb Dolors Pulido Moreno, 30-8-86.
Francesc Herrera Rodríguez amb Maria A. Melgarejo Bosch, 6-9-86.
Niels Norgard amb Jane Norgard, 16-9-86.
Marcus-Alexius Muenow amb Bernadette M.A. Menow, 16-9-86.
Joan B. Zaragoza Rodríguez amb Maria I. Ulalia y López Doriza, 27-9-86.

DEFUNCIONS.

Joana Cifre Llompart, 30-5-1902 al 26-6-1986.
Joan Gutiérrez del Castillo Anschuts, 5-6-1910 al 3-7-86.
Margalena Serra Vidal, 22-5-1899 al 5-7-1986.
Catalina Ferrando Rado, 19-3-1902 al 23-8-86.
Margalida Pastor Pol, 21-2-1903 al 17-8-86.
Bernat Campins Campins, 4-6-1900 al 7-9-86.
Pere Josep Dols Bover, 5-4-1897 al 17-9-86.
Margalida Capó Massot, 6-1-1922 al 30-9-1986.

Al bosc, mirau prim amb el foc

Un pi d'un pam de soca ha hagut de menester vint anys per créixer. Tots voldríem que Mallorca fos plena d'arbres, però els pins que són els que més hi abunden són, justament, els més bons de cremar. Si sou dins un bosc, de pins o d'alzines, no encengueu mai foc, encara que vos penseu que el podreu controlar. Anau alerta amb els mistos i amb tot allò que pot provocar un incendi forestal. Pensau que el vent juga a favor del foc i canvia ràpidament i, recordau que un arbre que ha hagut de menester vint anys per créixer, per un segon d'inconsciència pot desaparèixer.

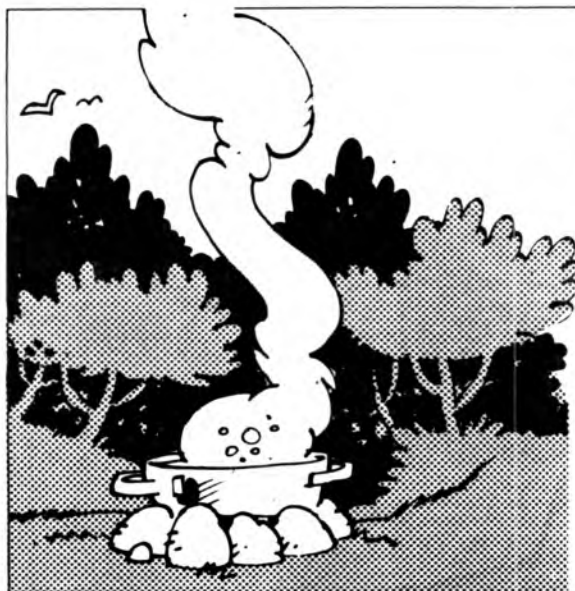
Amb el foc, hem de mirar prim.

Evitem els incendis forestals

CONSELL INSULAR
DE MALLORCA
SERPREISAL

Mallorca
cada dia més

ELS LLINATGES DE SANTA MARIA (VII)

QUES.-La paraula ve del plural de quer, paraula antiga que significa "penya, roca grossa". A Mallorca, prop d'Andratx hi ha el torrent d'es Quer. La paraula quer es pronuncia qué, i el plural qués (tocaria ésser ben escrit quers). Quer es troba formant part de molts de topònims i altres llinatges derivats com: Queralbs, Queralt (escrit Garalt), Dosquers, Querol (a vegades escrit Carol i per això Can Carol s'hauria d'escriure Can Querol), etc.

El llinatge és poc abundant a Santa Maria i hi és de fa poc ençà. Però existeix a Ripoll, Armentera, Girona, Palafrugell, Osor, Montmajor, Barcelona, Cardona, Súria Igualada, Reus, Anglesola, etc.

RAMIS.-D'etimologia poc aclarida, pot venir d'un nom germànic "Rami" o "Ramis". Però no es pot descartar una relació amb el nom Remigi, que en francès, per exemple, dona Remy.

Es present a Esponellà, L'Escalà, Mollet d'Empordà, Viloví, Barcelona, Llinars, Cànoves, Mataró, Tortosa, València, Dènia, Muro d'Alcoi, Alacant, i a totes les Balears. A Mallorca arrelà antigament a Inca, Sencelles, Banyalbufar (des de 1285) i a altres pobles.

No sembla ésser a Santa Maria massa antic, però a l'Apeo de Garay de 1817 hi consta n'Antònia Ramis

"Gallarda".

RAYO.-També es tracta d'una paraula de significat molt poc clar. Tant podria ésser un derivat de rei, és a dir reiò, com un derivat de les múltiples significacions que tenen en català les paraules rai o rall. Altres maneres d'escriure el llinatge són RALLO i RAIÓ (però antigament també REYO).

El podem trobar a Catalunya i a Mallorca. A Santa Maria no és molt freqüent, malgrat a l'arxiu municipal he pogut trobar constància de santamariers que dugueren aquest cognom, com n'Andreu Rayó "Tacó" (1817) i en Pere Reyó "Maniu" (finals del s. XVIII).

REINES.-Del nom germànic "Raginhari" o "raginhard" de "ragin" (consell) i "hari" (exèrcit), que donen lloc a Reiner, i aquest en plural Reiners. En castellà és el nom d'home Raniero. Altres formes del llinatge són REINER, RAINER, REINERS, REYNES, RENYER i REÑE.

Present a Girona, Torroella de Montgrí, Maçanet de la Selva, Tossa, Lloret de Mar, Mataró, Barcelona, Tarragona, Reus, Valls, Bellvís, Granollers i Mallorca i Menorca. També hi ha un poblet prop de Ceret (Vallespir) que es diu Reiners.

En Miquel Reinés "Credo" d'Alaró—segons el magnífic llibre de Josep

Capó— comprà un establiment de Son Verdera. El 1696 n'era propietari en Francesc Reinés "Credo", per això aquest establiment encara ara és conegut per Son Credo. A un cadastre de 1759 hi trob en Jaume Reynés "Credo".

RIPOLL.-Aquest llinatge, com tants d'altres, és el nom d'una vila catalana, ben a prop del Pirineu. L'etimologia del mot és incerta i obscura. La cosa més fàcil és pensar en les paraules riu i poll, però això no és gens segur.

El llinatge és un poc pertot arreu dels Països Catalans: Osor, Sant Llo-

renç de la Muga, Barcelona, Gratallops, Valls, Agramunt, Albera, Castelló de la Plana, València, Albalat, Cocentaina i a Mallorca. A Santa Maria el llinatge hi és antic, per bé que mai massa bundós. Ja el 1365 un tal Pere Ripoll comprà Son Verdera actual, i un Joan Ripoll era jurat de la vila el 1627. Girant cadastres i papers de l'arxiu de la casa de la vila n'apareixen bastants de santamariers amb aquest cognom com en Nicolau i en Joan Ripoll "Servi" (finals del XVIII), n'Antoni Ripoll "Graci" (1829), en Jaume Ripoll "Graci" (1817), etc.

Es Saig Sull

GLOSAT.

"MESTRE PACO".

A fora vila un home hi ha que no hi veu desgraciadament per jo és un home valent com en el món no n'hi ha.

A pesar de sa desgràcia sempre pareix que està content i quan xerra amb sa gent sempre ho fa amb molta gràcia.

Pica espart i fa corda senalles i treball fi per jo és un "savi" com no n'hi ha dins Mallorca

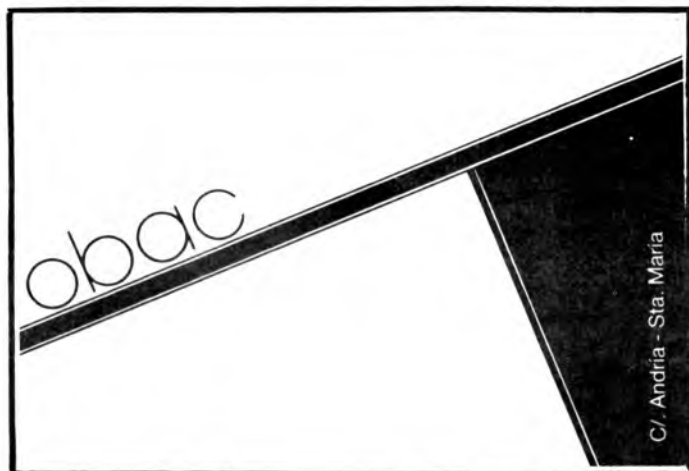
Crec que és un artesà dins es rams de sa cistelleria jo trob que Santa Maria d'això se n'ha d'enterar.

Dins sa butxaca s'arradiet i es gaiatet amb sa mà però ell per disfrutar ha de fer qualche "sarrionet".

Ja és de bastanta edat s'entretén fent aquestes coses de tot lo que he dit jo tenc proves i és ben sa veritat.

De can Palou mestre Paco a n'aquesta persona me referesc no ho faig gros ni hi afegesc que Déu mos conservi a mestre Paco.

Rafel Estarellas

MATEU I JOAN MORRO TORRENS

AGRICULTURA ORNAMENTAL

Aquest pic, són dos ex protagonistes d'aquesta secció de joventut.

En Mateu Morro Torrens i es seu germa Joan de vint-i-tres, i vint-i-dos anys respectivament. Tots dos han seguit un únic camí. Estudiaren B.U.P. a s'Institut Joan Alcover i acabada aquesta ensenyança se n'anaren a s'escola de Catarroja a València. D'on després de tres anys sortiren titulats en Tècnic Especialista en agricultura ornamental.

Ara tenen un viver de plantes i tenen molts de projectes p'es futur.

-Explicau-me, sa casta d'estudis que teniu.

-Noltros dos, mos n'anàrem a s'escola de Catarroja a València, per ésser admesos, haguérem de passar uns exàmens.

Aquesta escola, és molt petita, es nombre d'alumnes és molt reduït, o sia que si no passaves s'examen no hi pories anar, emperò tots es que aconseguírem entrar-hi érem becats.

Allà, estudiàrem moltes assignatures relacionades amb s'agricultura ornamental. Ets estudis fonamentals estaven dividits en teòrics i pràctics; férem pràctiques de Fitopatologia i Fitotecnica que consisteixen en s'observació i estudi, de sa terra, tant de ses carències que pot tenir com de ses plaques o malalties.

-Sa Beca en què consistia?

-En tot, només mos havíem de comprar es llibres lo altre ho cobria sa beca. Allò era un internat,

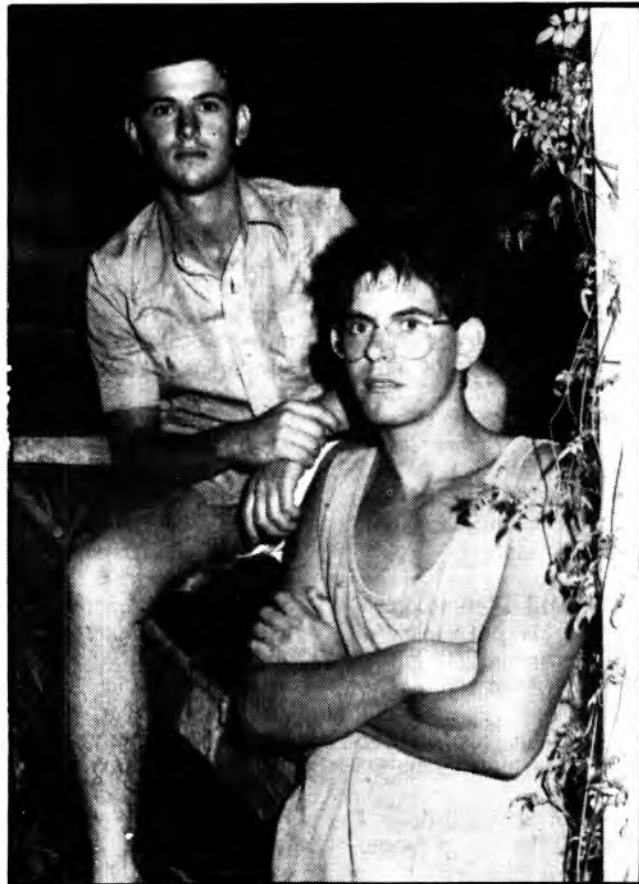
menjàvem i jèiem allà mateix. Era un internat molt rígid, mos feien aixecar a les sit i mitja a cop de pito. Emperò exceptuant aquesta rigidesa, s'escola era molt bona, es nivell era molt elevat. A més a més noltros havent fet BUP teníem una base forta, i una facilitat per ses assignatures comunes i obligatòries. Perquè allà no mos convalidaren res, ja que aquesta escola depèn de sa Diputació de València.

-Hi devia haver estudiants de per tot s'estat?

-Sí. Encara que sa majoria eren valencians n'hi havia de murcians, canaris, andalusos, i de moltes altres bandes.

-A més a més d'això, com heu completat ets estudis?

-A s'escola mateixa, férem sortides per estudiar sa Flora de moltes bandes, Pirineus, Madrid, Andalusia, etc; també

ara mateix mos informam rebent distintes revistes de sa matèria, i una cosa que mos agradà molt va ser anar una temporada a fer feina a Holanda, a on poguérem tocar amb ses mans, ses Tècniques modernes.

"ES PRIMER PIC QUE DUGUEREM RAMELLERS A SA PLAÇA HO VAIG PASSAR MOLT MALAMENT"

-Quin temps fa que vos dediau a sa Floricultura?

-Mateu: A jo sempre m'han agradat ses plantes i m'ha agradat cultivar-les. Emperò es primer pic que vàrem anar a mercat va ser un dia d'aquells que ma

Mare hi duia rém i ja en començava a tenir poc i per aprofitar es trast mos ne duguérem ramellers, ho vaig passar molt malament, perquè, jo els estimava molt, demanava preus molt cars i encara els trobava baratos. M'estimava més no vendre-les.

Ara déu fer uns set anys, que ma Mare ajuda da per noltros, s'hi dedica exclusivament; d'ençà d'uns dos anys mos hi dedicam professionalment. I d'un ençà estam muntant un viver a fora vila.

-Totes aquestes explotacions, són relativament joves?

-Jo crec que de plantes fa segles que se'n fan, sempre s'han fet hibrids.

TALLERS T & B

Reparació
d'Automòbils
en general

Especialitat en
SIMCA i
CHRYSLER

**SERVEI DE GRUA
VENDA DE VESPERES I VESPINOS**

Plaça Jaume II

SANTA MARIA DEL CAMI

62 04 74

Telefons 62 01 52

62 06 70

dacions, pentura antigament només eren ses classes altes o nobles ses que s'entretienien amb això.

-Jo me referia an es comerç.

-Ah bé! sí, crec que va molt lligat an es factor de s'economia, un país que surt d'una guerra i s'economia comença a alçar-se, va ser molt favorable per aquest negoci.

També crec que bàsicament és un costum imposat per ses ciutats, ja que allà no disposen des mitjans necessaris, per poder cultivar correctament es ramellers, i se veuen obligats a comprar-los. Ara que aquest costum ja ha estat adquirit plenament per sa gent d'es pobles.

-Què feis exactament?

-Hem començat a fer lo que noltros mateixos podem treure an es mercat.

Cultivam sa tradescantia, fanasset, gerani, pillistres, mostera, begònies, és a dir ramellers en general d'interior i d'exterior. Duim comerç d'arbres fruitals i ornamentals.

Fent ses plantes noltros mateixos les podem donar molt més barates.

'JO DIRIA QUE ES 90 o/o DE PLANTES, SE DUEN DE FORA'

-També n'importau?

-Sí, de València, Barcelona, Canàries i França, duim plantes, sobretot "ale-xos bifembaquies, potos", generalment tropicals, ja que no tenim es mitjans

necessaris per poder-les fer aquí, en canvi, nos tiram més a fer sa planta mediterrània, que no precisa tanta sofisticació.

-I a Mallorca s'importa molt?

-Jo diria que es 90 o/o de plantes, se du de fora.

-A dins Mallorca, es que produeix més és Hortus, i encara compra moltíssim, i ets altres viviers i "jardens center", se limiten a comprar i vendre ses plantes, només qualque viver cultiva ses plantetes de temporada per ell mateix.

-Què és lo que té més acceptació?

-Ses plantes barates, fins a cinc-cents pessetes.

Sa gent compra una planteta petita i barata, i la pot posar a qualsevol lloc, i si se mor en compra una altra i ja està.

Ses plantes són éssers vius, i n'hi ha que les posen damunt una taula com si d'un gerro es tractàs, i clar, se moren amb molta freqüència.

-A quins mercats anau?

-A Pere Garau, a S'Arenal a l'Olivar i a Santa Maria, emperò també venem plantes an es viver a fora vila, a sa gent li agrada més comprar-les allà, perquè poden trirar, i mirar-ho tot.

-Respecte an es Mercat Comú, noltros som uns privilegiats a devora ets Europeus del Nord?

-Sí i no, està molt

clar que es nostre clima és un gran factor que nos ajuda, fa que ses instal·lacions no hagin de ser tan sofisticades i es sistemes de calefacció més econòmics. Emperò, ets Holandesos sobretot, nos van cinquanta anys endavant i no els podem collir; ells tenen sistemes industrialitzats, una sofisticació i automatització molt elevada, és a dir que si ells se dediquen a una explotació en concret tenen molt poques possibilitats de fallar, al contrari de noltros.

Ho tenen tot previst, fan estudis de mercat, i es seu govern ajuda aquestes explotacions.

Aquí lo que fa falta és capital, inversió, empreses sèries i qualitat; sobretot, qualitat.

Ets Holandesos ja estan muntant empreses a terres d'Andalusia, a on ses terres són molt barates i ses condicions molt bones.

"ETS HOLANDESOS, MOS VAN CINQUANTA ANYS ENDAVANT"

-Quins són es vostros projectes?

-Anar fent lo que feim i completant es viver de fora vila; en principi volem fer un hivernacle de plàstic, tenim molts de projectes, ses tècniques modernes són molt bones emperò molt cares.

-Deveu conèixer bé es problemes d'aigua, que té Mallorca, que hi teniu a dir?

-Hi ha problemes d'aigua perquè es Ministeri d'Agricultura, o s'administració no se preocupa, ja que s'aigua de moltes fonts i d'es torrents ragen directe de cap a la mar.

Jo crec que es problemes hi són perquè no està estudiat i està mal administrat.

-I ara sortint de sa feina què feis, què vos agrada fer?

-Mos agrada sa música, informar-mos, rebem bastantes revistes agrícoles, que ensenyen ses noves tècniques.

Mateu: A jo sobretot m'agrada qualcar a cavall i anar d'excursió.

Joan: I a mi córrer amb bicicleta, anar a caçar a coll amb escopeta, sortir amb sos amics; anar de Juerga.

-Una pel·lícula.

-Mateu: "Cólera".

Joan: "Tarzán y su hijo".

-Un grup o cantant.

-Mateu: Maria del Mar Bonet.

Joan: Phil Collins.

-Un llibre.

-Mateu: "Te deix amor la mar com a penyora".

Joan: "Mecanoscrit del segon origen".

-Un esport.

-Mateu: Ní un.

Joan: Ciclisme.

-Política.

-Mateu: Me basten es meus problemes. Si com a mínim pogués canviar ses coses m'hi aficaria.

Joan: Estic molt absent.

Pere Calafat

FORN - PASTISSERIA

BOVER

CA'N BLANCO

Carrer Llarg, 58
Tel. 62 00 52

SANTA MARIA

Molts dels santamariers d'avui, la majoria, no hem viscut la guerra civil, però quasi tots n'hem sentit contar moltes coses, i ben segur que totes dolentes. Res de bo hi pot haver en una guerra i manco encara en una guerra entre germans.

Què significà la guerra pel nostre poble? Per a molts una gran por: por a ésser assassinats a la vorera d'una carretera o a ésser afusellats a la paret d'un cementeri, por a morir esclatats per una bomba tirada des dels avions contraris, por a morir al front de batalla lluny de la seva gent, a terres estranyes; per a altres significà presó, camps de concentració, penalitats per haver tengut unes idees, abandonar la família i no tenir cap garantia de retorn; també significà silenci, silenci per por, silenci davant els fusells, les pistoles, l'oli de ricí, davant els braços en alt saludant a l'estil feixista, silenci davant els assassinats; per a molts, sobretot pels més pobres, significà la fam, la misèria d'una postguerra de llibretes de racionament i d'escassetat, una generació que hagué de créixer subalimentada entre desfilades falangistes i processons solemnes. Per a tots, rojos, blaus o verds, significà un gran desastre. Tots vàrem perdre aquella guerra incivil, i tots n'hem patit, patim i en patirem les conseqüències.

Aquella guerra ens condemnà a molts d'anys de misèria, i no sols econòmica, a la trista misèria espiritual de la manca de llibertat. Se'ns considerà menors d'edat com a homes i com a pobles; no, no estàvem preparats per a la democràcia... per a Europa... per a decidir lliurement... i se'ns condemnà a la intolerància, a les pel·lícules de toreros, al Cara al sol i a la "división azul", als senyors funcionaris que et deien "habla en cristiano", al mes de maria, a la censura prèvia i al nodo. Fins que vengueren aquelles trcalades de

senyors rossos i alts, i senyores lleugeres de roba, que es passejaven impúdicaament pels nostres carrers (amb gran escàndol dels que vetllaven per la moral), però deixaven uns sucosos guanys que a poc a poc ens traguieren de la misèria econòmica, i, de rebot, ens traguieren també d'aquella "reserva espiritual de occidente" on aquella colla de generals, bisbes, requetés, falangistes i beatos, guanyadors de la guerra, ens volien mantenir.

Ens costarà molt acabar amb aquella trista guerra que embrutí de mala manera aquesta terra nostra. Ens costarà aprendre a ésser lliures, com a persones i com a poble, sense por de sabres ni de fusells, però ho aconseguirem, en la convivència i el diàleg que la gent de Mallorca sempre ha estimat, perquè:

De vegades és necessari i forçós
que un home mori per un poble,
però mai no ha de morir tot un poble
per un home sol:
recorda sempre això, Sepharad.
Fes que siguin segurs els ponts del diàleg
i mira de comprendre i estimar
les raons i les parles diverses dels teus fills.
Que la pluja caigui a poc a poc en els sembrats
i l'aire passi com una estesa mà
suau i molt benigna damunt els amples camps.
Que Sepharad visqui eternament
en l'ordre i en la pau, en el treball,
en la difícil i merescuda
llibertat.

Salvador Espriu.

LA GUERRA CIVIL A SANTA MARIA DEL CAMI

A les eleccions del 16 de febrer de 1936 a Santa Maria guanyà la coalició de la dreta (81,13 o/o dels vots front al 18,40 de la coalició d'esquerra). Emperò davant la victòria de l'esquerra en el conjunt de l'estat, el 12 de març es constituí una Comissió Gestora, formada pels partits d'esquerra i presidida per Bartomeu Horrach, que es va fer càrrec de l'Ajuntament.

Durant el període de govern del Front Popular a Santa Maria els incidents foren escassos i les violències inexistents. La Falange es començà a organitzar a partir del maig de 1.936.

El 18 de juliol, quan es produí l'aixecament militar, a Santa Maria començaven les festes patronals de Santa Margalida, però aquell dia a Mallorca no pasà res. El sendemà, dia 19, el cap de Falange Miquel Colom "Basseta" s'oferí al comandant de la guàrdia civil, brigada Jo-

sep Bonnin Picó, però aquest digué que no havia rebut cap comunicació oficial.

A primeres nores de l'horabaixa del dia 20 un cotxe amb quatre oficials d'Alcalá s'aturà al poble, entraren al cafè de Can Mort on aleshores molta gent escoltava les notícies de la ràdio i pegant una estirada al cordó la tiraren per terra, dissolent la gent a punta de pistola. Els oficials obligaren al brigada Bonnin a fer-se càrrec de la batlia, i després passaren al local de l'agrupació socialista que saquejaren, fent una focatera amb l'arxiu, biblioteca, banderes, etc. Més tard, una crida proclamà l'estat de guerra. El darrer acte de les festes ja no se celebrà.

A partir del dia 20 els falangistes passejaren pel poble uniformats en camisa blava i armats. Establiren el seu centre i quarter a Can Calet, i els vespres a les 10 feien instrucció pels carrers.

Cada diumenge hi havia una desfilada. Prest començaren les detencions de persones sense altra motivació que haver simpatitzat amb l'esquerra. A Santa Maria varen ser empresonades prop de quaranta persones. També es feia beure oli de ricí per qualsevol motiu. Molts dels detinguts hagueren d'estar molt de mesos a Can Mir o a camps de concentració que es crearen per tancar els presos. En Gabriel Amen-gual "Pereta", per por de no ésser assassinat a la vorera d'un camí, va estar amagat dins ca seva 7 anys, de 1.936 a 1.943. Tothom va creure que havia fugit del poble i els falangistes les darreres que tenien que fos a ca seva. N'Honorat Tries i el seu fill Jaume, més coneguts per "Es Norats", en no veure's segurs s'amagaren a la muntanya, habitant dins coves i barraques i malaveant no ésser vists pels falangistes que seguit-seguit els encalçaven. Hi estaren tretze anys! Fins que po-

gueren embarcar-se a Alger amb un llaüt.

Els morts per la represió franquista foren: en Josep Santandreu "Llavurí" assassinat prop de Santa Eugènia, allà on el matalen hi ha un ullastre que encara la gent el coneix per "s'ullastre d'en Llavurí"; en Miquel Cabot "Bergantet", picapedrer d'ofici, fou afusellat al cementeri de Porreres el 15 de gener de 1.937; en Joan Tramullas "Cabo" fou assassinat el 4 de gener de 1.937, probablement al cementeri de Ciutat. Dos santamariers més foren afusellats a la península: en Bartomeu Canyelles "Greixonera" i n'Antoni Oliver.

El 14 d'agost de 1.936 quatre avions bombejaren Santa Maria durant mitja hora. Com a resultat d'aquest primer atac moriren en Pere Dolç i en Gabriel Vich. El mateix dia dos avions tornaren bombejar el poble. Entre els dos atacs aeris amollaren una trenta-

Els falangistes del poble a la Plaça de la Vila, probablement el dia de la visita del Comte Rossi (la fotografia està revelada al revés).

na de bombes. Molta de gent, retgirada i poruga de nous bombejament, se n'anà a dormir a fora-vila.

Molts de santamariers, de grat o per força, varen haver de participar a la guerra com a soldats. Es cridaren quintes de soldats a partir dels 18 anys i al front de combat hi moriren 17 santamariers.

S'obrí una subscripció de doblers, i més tard d'or i argent, i es feien col·lectes de peces de vestir per enviar al front. Les al·lotes falangistes brodaven robes militars, i quan les tropes d'en Franco ocupaven una capital les campanes repi-

caven i es feien desfilades.

Els dies 17, 18 i 19 de maig de 1.939 se celebrà la victòria de Franco: hi hagué actes religiosos, folklòrics i polítics; els carrers estaven ornats amb murta, paperí de colors i pins. La guerra havia acabat.

Mateu Morro Marcé.

Dades extretes de: Josep CAPO La Vila de Santa Maria del Camí Ciutat de Mallorca, 1.985. Volum segon.

Mateu MORRO Moviment obrer i partits d'esquerra a Santa Maria del Camí "Estudis Balearics" 11 (1.983) 67-90.

CORRECCIÓ DE BARBARISMES

referents a: **JOCS**
I
ESPORTS

Barbarisme   **Forma correcta**

AJEDRES	escacs
AMATEUR	aficionat
BALONCESTO	bàsquet
BALONMANO	handbol
BOXEO	boxa
BRISCA	escambrí
CAMPEON	campió
DARDO	dard
DEPORT	esport
GIMNASIA	gimnàstica
JINETE	cavaller
VETERANO	veterà

SUSCRIVIU-VOS A

coanegra

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

BARTOMEU HORRACH I CANALS "DE CA'N MORT"

L'amo en Bartomeu Horrach i Canals "de Can Mort" va néixer a Santa Maria el 23 de març de 1898. Ja de molt jovenet mostrà un gran interès per estudiar i aprendre coses i li agradava molt llegir llibres i periòdics. Fou iniciador del partit socialista al nostre poble i batle de març a juliol de 1936, en el curt període del Front Popular. Ara que fa cinquanta anys de la seva gestió com a batle de Santa Maria i dels trists successos que vengueren després, publicam aquesta entrevista com a testimoni històric d'aquells temps.

-Com va ésser que vos féreu socialista?

Duia dins ses meves entranyes una idea liberal, quan tenia 16 ó 17 anys vaig ingressar a s'Institut, i es primer any, lliure, vaig aprovar 10 assignatures. Llavors per no haver d'anar a Africa em vaig presentar voluntari an es servici i vaig deixar ets estudis.

Vaig anar a xerrar amb en Llorenç Bisbal, que em va dir que lo millor que podia fer era llegir "El Capital" d'en Carles Marx, i jo el vaig comprar i estudiar. Llavors vaig fer molts d'articles a "El Obrero Balear".

Vàrem fundar s'agrupació socialista devers el 1931. Jo vaig cercar cinc o sis homos: en Gabriel Amengual "Pereta", en Miquel Pizà "Pessiga", en Toni Dolç —era jovenet encara— es presentà sense que l'anàs a cercar, i ara no me'n record d'ets altres... per ventura a un altre moment. La posàrem aquí mateix, noltros teníem cafè i aquí fundàrem s'agrupació. Es dia de sa inauguració vengueren en Parets, en Bisbal, en Garcia, n'Alexandre Jaume i molts de socialistes. Llavors posàrem a damunt Ca ses Vics, d'allà a damunt Can Tendre a sa carretera i d'allà Can Carol a on va venir la fi.

-Quines activitats fèieu?

-Sa idea de comprar sa pista va ésser meua. Jo i en Miquel "Pessiga" vàrem parlar amb so apotecari i mos entenguérem. Fèrem una escriptura i donàrem una entrada i començàrem a fer-hi feina. Férem accionistes i havíem d'anar pa-

gant per parts. Quan vengué es Moviment mos ho varen prendre i no hem tornat sebre res.

Durant sa República es socialistes fèiem peticions i s'ajuntament mos atenia poc. Quan entràrem a s'ajuntament me'n record que hi havia unes 12.000 pts. en caixa. Per ventura an es poble hi havia 7 ó 8 homos sense feina i vàrem fer sa vorera d'es camí de Forà Vila per donar-los feina. Amb aquelles 12.000 pts. també férem sa vorera i posàrem lllum an es camí d'es cementeri. Llavors començàrem s'escola. S'arquitecte Forteza mos va fer es plano, però no la poguérem veure començar, tenguérem molt poc temps, sols tres mesos.

-¿Quins problemes vàreu tenir es temps que éreu batle?

-Primer de tot en vaig tenir per canviar es noms d'es carrers. Es carrer de s'Estació era Bisbe Pere-lló i ho vàrem canviar i hi posàrem un altre nom que ara no me'n record. Quan canviaven sa plaça es jefe de s'estació i un altre digueren an es picapedrers "Ala brutos! brutos més que brutos!" M'ho varen dir, i els vaig posar 15 pessetes de munta perhom. També devers Ca na Sineu hi havia un carrer que no passa i el volíem fer passar i quan érem per allà un mos va dir: "Això és un ajuntament de brutos, de brutos és això". I també li vaig posar una munta de 15 pessetes.

També an es cementeri férem posar "cementerio municipal" allà a on deia

"cementerio católico", però el rector i tot no va dir res.

-I es feixistes?

-Se reunien ja abans d'es Moviment i feien coses. A ca'n Mig de vegades se reunien, però no feren res mal fet.

-Com va ésser s'entrada d'es Moviment a Santa Maria?

-Es dia que entrà es feixisme va ésser molt funest. Diumenge dia 20 de juliol horabaixa se presentaren dos oficials que hi havia tancats a Muleta —Sóller— perquè s'havien sublevat a Alcalà d'Henares, i eren tres, tres fenomenos! I era es dia de sa festa, i aquell dia s'horabaixa feien aquí, a Son Fango, que llavors era camp, ses corregudes. En Llorenç "Ribes" era segon batle i era a ses corregudes. Aquí estava ple de gent i teníem ràdio Barcelona en marxa. Arriben, s'aturen, entren com a tres fieres i peguen tirada a sa ràdio, i diuen a mon pare "¿Que no sabe Vd. que no se puede conectar radio Barcelona?" i mon pare digué: "Yo no lo sabía", "Coño! pues no se puede tocar!" digueren pistola en mà. En cinc minuts ja hi va haver una guarda de feixistes uniformats aquí davant, els saludaren,

els donaren maneta... cobraren coratge. Llavors digueren: "¿El alcalde del pueblo?", "Es mi hijo" digué mon pare "¿Cómo no ha hecho entrega al comandante de la Guardia Civil? ¿Qué no ha oído la radio?" i amb això diu: "Yo no se nada, allí está mi hijo" i tots tres pistola en mà cap a jo. Jo els dic: "Oigan, hagan el favor, siéntense —s'assegueren— yo soy el alcalde, pero aquí en Santa Maria no se ha hecho nada mal hecho, aquí es un pueblo pacífico donde no ha pasado nada, aquí están estos jóvenes fascistas y se lo pueden preguntar, tomen una copa y aquí no ha pasado nada". "Bueno pero Vd. ha de hacer entrega inmediatamente al sargento de la Guardia Civil" me digueren. "Bueno yo estoy dispuesto a hacerlo porque yo no quiero más que someterme a la ley" els vaig dir. Feren venir es sargent i li pegaren una passada que va fer por. Ell deia: "Esperaba acontecimientos... estaba confundido..." Amb això, mentre hi havia sa discussió va entrar en Toni Dolç, que era es president de s'agrupació, i es sargent diu "Este es el presidente de la agrupación socialista" i el feren pujar an es seu cotxo, i quan ja se n'anaven un va dir: "Y aquel bicho, que hacemos con aquel bi-

Bartomeu Horrach en una fotografia de l'any 1.938

cho"? i s'altre respongué: "a la salida del pueblo cuatro tiros a la cabeza". Hi havia un capità que era més bon allotet, però hi havia un tinent, gran, roig, que allò era una fera. Va ésser aquest que va dir: "Le pegamos cuatro tiros". Jo quan vaig sentir allò surt, i dic a un dels feixistes que hi havia per allà: "Ara passa això, i això no ho heu de consentir, no heu de consentir que a Santa Maria hi hagi un dol" i varen xerrar amb sos oficials

i el varen amollar.

Quan se n'anaren passaren per Can Carol i varen treure tots es llibres —perquè noltros hi fèiem escola allà an es fills d'es socis—, papers i tot enmig d'es camí ho cremaren, sa bandera... tot ho cremaren, i se'n varen anar. Va ésser molt trist. Aquelles fieres revolver en mà feien molta por!

—Quan vos varen detenir a vos?

Va ésser dins s'agost.

devers dia 10 ó 12 d'agost. Me varen venir a dir que havia d'anar an es corter. Hi vaig i me diuen: "Tenc ordre de deternir-vos, perquè ha vengut s'ordre i no queda altre remei", dic: "Que me'n puc anar a canviar sa roba i això". Diu: "Sí, sí se'n vagi a canviar sa roba" i me'n vaig, i a ca nostra plors i crits. També ho varen anar a dir an En Miquel "Pessiga" i a un altre, érem tres. Amb això veig que arriba el rector i passa a parlar amb so sergent. Surt i me diu: "Veste n tranquil, no passis cuidado" perquè segons he sabut havien de venir, i mos havien de dur a Son Blanc i mos havien de matar. Es sergent mos va acompanyar a Ciutat i no s'aturaren a Son Blanc. Va anar bé.

—I a on vos dugueren?

—Mos dugueren a Capitanía General. Allà hi havia un tinent i va dir: "¿Qué lleva Vd. pájaros?" es sergent va dir: "No, son buenos muchachos, tienen estas ideas, pero son buenos muchachos". Mos engrillonaren i mos dugueren a sa policia a sa plaça de ses Drassanes i d'allà a Bellver, on hi vaig estar un parell de mesos, llavors mos trasladaren a Ca'n Mir, i entre tot hi estàrem jo i es meu germà Perico —que l'havien detengut vuit dies abans que jo— set mesos.

Una vegada en llibertat succeí un altre embull. Havíem comprat una ràdio, i l'espanyaren, perquè aquells oficials la varen espanyar, i mon pare que no l'havia acabada de pagar no ho va poder fer, i per això mos tornaren tancar. Tornàrem estar una temporada a Ca'n Mir, i llavors a Son Catlar a Campos i més tard a un camp de concentració a S'Espinagar de Manacor.

—No vàreu tenir més problemes llavors?

—Es primer pic que mos amollaren sí. Anàvem a Sant Joan a repartir xifons i això, perquè quan m'amollaren em vaig tornar posar a fer feina. Quan som

allà d'es cap d'haver fet devers mitja volteta, que despatxàvem a una casa que li deien Can Pellasso, s'entreguen dos feixistes, vells, devien tenir cinquanta o seixanta anys: "Au, partiu cap a sa plaça. No despatxeu més, perquè voltros podeu dur armes de foc enlloc de xifons, i repartir armes" i vaig dir? Armes i què hem de fer armes? què vol dir dur armes?" mos fan partir cap a sa plaça i hi va haver l'amo de Meià, i surt i diu: "A formar!" i de dins un cafè que hi havia surten deu o dotze feixistes i se posen a formar armats. Me diu: "Vos que no sabeu que no podeu circular amb ses idees que teniu, no heu estat es batle de Santa Maria?" i dic: "Sí, sí, senyor". Idò heu de mester afusellar. I ara vos afusellarem" i se preparen per afusellar-mos. Amb això, una dona que tenia una botiga, que era sa jefa de ses feixistes, s'entrega enmig de sa plaça i diu a l'amo de Meià: "I ara què és això? què feis?" diu: "Què feim? això feim, aquest homo era es batle de Santa Maria i no ha de venir per aquí a deixonar, i ara l'afusellarem" Aquella dona diu: "Ala, ala, arraconau-vos tots. Aquest homo és un bon homo i jo el conec fa molts d'anys i d'aquesta manera poguérem agafar es cotxo i mos n'anàrem.

De s'Espinagar mos amollaren, quan mos amollaven mos cridaven de n'un en un, miraven unes fitxes, i als que no els agradaven els posaven de part i el posaven dins un cotxo. Quan varen ésser a mi me diu: "¿Vd. ha sido el alcalde de Santa Maria?" dic: Sí señor, "Y Vd. que hacía escuela a los hijos de los socios?" perquè havíem fet escola a damunt Can Carol" i Y Vd. enseñaba la marselesa y la internacional a los niños?" Dic: "Puede ser que sí pero en aquel tiempo no constituía ningún delito", finalment em diu: "A pesar de todo esto le pongo en libertad, pero cada día a misa, eh!".

Mateu Morro

JOAN BESTARD, BATLE EN TEMPS DE GUERRA

Joan Bestard Mas, 82 anys, casat, 3 filles i diversos néts, santamarià per damunt de tot malgrat que visqui a Ciutat. Llicenciat en dret, fou durant 27 anys el delegat de La Caixa de Pensions al nostre poble.

Joan Bestard fou nomenat batle pel Governador Civil de Balears amb l'informe de la Jefatura Local del Movimiento l'any 1937, i durà al càrrec dos anys, ja que a principis de 1939 —abans d'acabar la guerra— dimití. Labor seva fou la plaça nova i la sembra de molts d'arbres als carrers.

Joan Bestard ens rebé cordialment a la seva casa de Ca's Pilot a la carretera d'Inca, conserva una excel·lent salut i una parla ben amant i dolça, mentre parlàvem, la seva dona ens convidà a un bon cafetet amb galletes bones.

-Coanegra. Com va ser el nomenaren Batle?

-Joan Bestard.- No ho sé certament; vaig rebre un comunicat del Governador Civil de Balears a través de la Jefatura local en el qual em nomenava nou batle, substituint a Mateu Coll... de qualque manera m'obligaren a ser batle, no era el meu desig ser-ho sinó al contrari vaig acceptar ben a contragust, no tenia cap ambició política, però de qualque manera havia de col·laborar en uns moments tan difícil... i abans d'acabar la guerra vaig dimi-
tar.

-Per què?

-Volia efectuar més estudis de dret i per raons de conveniència personals, ja t'he dit que no tenia cap casta d'ambicions polítiques i era batle ben a contragust.

-I, li acceptaren la dimissió?

-Sí!, no hi posaren emperons i ho acceptaren, després nomenaren batle a l'amo en Rafel Serra "Cadufa" més vinculat a Falange.

-Però, vostè era de Falange?

-... m'hi vaig apuntar quan ja havia esclatat la guerra, havia de donar suport moral... abans del 18 de juliol eren ben pocs els de Falange a Santa Maria, era un moviment il·legal, però una vegada la guerra esclatà molts s'hi feren. Jo som profundament catòlic i en aquells moments en què a la península la religió i la fe eren ultratjades, havia de donar suport

a una situació dolenta per l'estat espanyol, com ho és una guerra entre les dues espanyes.

Era per a mi una manera de demostrar i reafirmar el sentiment patriòtic i religiós, però no hi havia a la Falange local cap idea de violència, sinó ben al contrari d'evitar-la totalment.

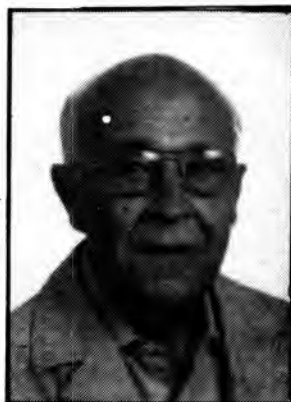
A Santa Maria no hi va haver res, es suprimí tot acte de violència física.

Vull dir que condemnava i conden totalment tot acte de violència que es realitzàs durant la guerra per ambdues parts, evidentment els dos bàndols s'extralimitaren i ho condén. Crec que cal oblidar, oblidar però aprendre a conviure pacíficament i en democràcia, això és lo més important.

-Què recorda de la República?

-La proclamació a Santa Maria fou un acte desaparegut, fou rebuda amb passivitat i indiferència, els santamariàers som poc polítics ens és igual el que passi mentre estiguem bé. Es un poble molt cívic. En un principi confiava amb la república en un sentit de pau i bona convivència, però el que començà a ocórrer a la península, cremades d'Esglésies, expulsió dels Jesuïtes, etc. em feu perdre l'esperança s'havia trepitjat el sentiment religiós i aleshores la majoria de gent era catòlica, no com ara, que molta de gent és indiferent o atea... però a Santa Maria no passa res.

-Res, no recorda algun fet?

... hi hagué una concentració de jornalers sense feina davant la Casa de la Vila per demanar-ne, però no feren aldarull, i el Batle Bartomeu Horrach els calma, creà una Oficina per col·locar jornalers a les possessions que no funcionà massa, i obres municipals... però els jornalers no eren el sector més nombrós de la població, la majoria eren petits propietaris, això sí, molts de santamariàers anaven cada dia a ciutat a fer feina amb bicicleta.

-Com arribà el moviment a Santa Maria?

-Crec que la notícia arribà per Ràdio el mateix 17 quan els revoltats s'alçaren al Marroc i el 18 pels diaris si no vaig errar, però el poble seguia indiferent, passiu, com si res succeís, ningú havia pres l'Ajuntament.

El dia 20 a l'horabaixa passaren per Santa Maria els Jinetes de Alcalà, un grup de militars deportats a Palma durant la república, molt fanàtics del moviment, s'extranyaren molt que aquí no hi hagués cap significació d'haver-se implantat el moviment... el poble mirava el moviment temorós, passiu. Aquests jinetes volgueren fer qualque cosa, entraren al Cafè de Ca'n Mort, on hi havia gent que escoltava la ràdio i la tiraren per terra... sobre això hi ha un article al diari Balears fet per Mateu.

-Segueixi.

-Cridaren el Sergent de la Guàrdia Civil de Santa Maria i li digueren que prenguéssim el mando de l'Ajunta-

ment fins a nova ordre. Després agafant alguns militants socialistes es dirigiren al seu local de Ca'n Carol i tiraren al carrer tots els mobles i papers, calant foc immediatament... després entre falangistes i el Batle Bartomeu Horrach se parlà perquè no hi hagués cap violència al poble i així va ser.

-Tornant al principi. Quina fou la seva tasca municipal com a Batle?

-Fer realitat un vell projecte, aprofitant el moment d'estar a l'Ajuntament, aquest projecte era la Plaça Nova. Feia molts d'anys que a ca nostra un grup d'amics ens reuníem i en parlàvem, record a Joan i Gabriel Salom de "Ca's Corista", en Miquel Santandreu de "Can Pereta" en Joan Jaume de "Can Ferrer", el meu germà Andreu i jo, volíem fer una plaça gran a les Quarterades, on els terrenys estaven pràcticament abandonats, on ja hi existia un petit passeig construït pel Batle Bartomeu Simonet, d'uns 2 metres d'ample.

La idea era fer una gran plaça que substituís la plaça de la vila que quedava petita i estreta en ocasions de festes o per la fira, quan tot el carrer de Paborde Jaume s'omplia d'avellaneres. Vèiem necessària una plaça plena d'arbres que fos el lloc ideal per aquestes ocasions i de joc pels infants.

-Com ho féreu realitat?

-Ho vaig proposar a la resta de membres de l'Ajuntament, els agradà, i tot d'una posàrem fil a l'agulla, nomenàrem una comissió per a valorar els terrenys i taxar el preu de compra, crec que estava composta per Jaume Calafat "Miot" i Gabriel Mesquida de "Son Bieló". Fixaren el preu d'expropiació en 1.000 duros la quarterada, preu molt mòdic aleshores, però els propietaris s'arribaren a avenir a la taxa. Després s'expropiaren unes 4 o 5 cases per fer més ample i simètric el conjunt, aquestes cases estaven situades per la zona de da-

vant al Bar Espanya, on fins fa poc encara hi havia colls de cisternes...

-I?

-L'arquitecte Oleza realitzà uns plànols per ordenar la plaça en zones, que bàsicament són les actuals, reformant i ampliant fins a 6 metres l'antic passeig, crec que començarem pel passeig...

Però degut a què els terrenys feien desnivell i un poc de comellar, demanàrem als santamariers que hi duguessin escombreries i terra fins a posar-ho ben a nivell. Després duguérem els arbres que encara hi ha, que els cedí un propietari d'Artà, i que són d'allà mateix que els de la Rambla ciutadana.

Quedà en dos anys una plaça plena de platers i el trispol de terra, no fou fins als anys 50 o 60 que s'encimentà.

-I la Granja?

-En Joan Jaume de "Can Ferrer", que era menescal, llavors era "Jefe Provincial de Ganaderia", i va aconseguir una subvenció per a construir una granja experimental d'aviram, ell volla fer un centre d'ensenyança i investigació. Es començà l'obra, i una vegada acabat el buc, no aconseguí que es declaràs la Granja Oficial, i la subvenció que rebíem s'acabà.

-El poble com rebé la plaça?

-Amb molta hostilitat i incomprensió, la trobaven

massa gran, innecessària... i ara ja ho veus, quin mercat més preciós que té, crec que la gent avui n'està contenta.

-Quines altres tasques realitzàreu?

-Arreglar alguns carrers i voreres, construïrem alguns trams de la sèquia d'aigües, sembràrem els rers del Carrer Jaume I, de s'Escoleta i de sa placeta de Ca N'Orell...

Una funció important de l'Ajuntament en temps de Guerra, era proveir dels aliments bàsics el poble, com farina i oli, que anàvem a cercar a la "Jefatura de Suministros" de Palma, i la repartíem al preu Oficial a sa "quartera".

També vàrem posar

noms a carrer amb làpides de ceràmica de colors dissenyades pel meu germà Andreu, i que es pintaven a València, ja que a Mallorca no se'n feien. Cal dir, que aquesta idea fou iniciada pel Batle Simonet... costum que després es perdé, fent làpides de ciment.

M'agradaria que apuntassis que són mereixedors d'alabança i reconeixement, els antics propietaris dels terrenys expropiats a "Ses Quarterades" que si bé els pareixé baix el preu, no varen posar cap casta de resistència al projecte d'urbanització de la plaça...

... també iniciàrem la construcció del monument als caiguts.

-Quina relació existia entre l'Ajuntament i la Jefatura Local?

-Una relació de simpatia ideològica i política, però no hi havia intromissions, l'ajuntament s'encarregava de tota la tasca municipal i la Jefatura de l'ordre públic de la militarització dels santamariers, la jefatura era molt militar...

-Recorda alguna anècdota o fet del temps de Guerra?

-Crec que l'any 37, hi hagué un fet prou curiós, ja que es produí una Aurora Boreal de grans dimensions, amb uns grans rajos de llum. Era al capvespre, i un grup de gent acompanyava a peu a un difunt al Cementiri, i quan voltaren del Carrer Llarg cap al Carrer de Paborde Jaume, divisaren uns llums com a focus, posant-se a cridar "Mos ataca l'enemic" "Son avions rojos", i pots pensar cametes me valguin, plens de por, deixaren el bubul enmig del carrer i no s'aturaren fins ser devers ca seva, més tard asserenats reprengueren el camí cap al cementiri.

-Bé, vol afegir qualche cosa?

-Que estic molt content de la tasca que du a terme la revista Coanegra, per ella estic ben informat de tot el que passa al meu poble de Santa Maria, ja que visc a Ciutat maldament venc molt a Ca's Pilot, voldria donar-vos empenta, que duri molts d'anys.

Bernat Calafat.

Durant el mandat de Joan Bestard es va fer realitat la construcció de l'actual Plaça Nova.

EL "COMTE ROSSI" TAMBE VENEGUE AQUI

L'italià destacat a la victòria dels nacionals en el front de la batalla de Porto-Cristo i Son Serveira, visità després en un ambient d'entusiasme i eferescència de triomf diverses vil·les de Mallorca entre elles la nostra. En realitat es tractava de l'advocat Arconovaldo Bonaccorsi, que no tenia res de comte, enviat per Mussolini per ajudar al bàndol nacional.

La victòria final de la batalla fou el 4 de setembre; hem de col·locar la venguda de Rossi a Santa Maria del Camí quasi amb tota seguretat el dia 10 del mateix mes de l'any que esclatà la guerra, 1936. Ara es compleix mig segle.

El vespre abans, un grup nombrós de falangistes recorregué els carrers del poble donant a conèixer la notícia, convidant a la rebuda a la Plaça de la Vila i a posar domassos a balcons i finestres.

Arribà a mig matí procedent de Marratxí pel camí del cementeri, vestit de falangista amb calçons curts. Fou rebut per les autoritats locals, els falangistes i les falangistes formats i uniformats i una generació, molts duïen damunt la solapa els colors de la bandera italiana. La nina Antònia Alfano, de Ca's Peller, filla de pares italians li feu entrega d'un ram de clavells de moro i roses místiques. Rossi besà la nina i preguntà a l'econom Paret

El Comte Rossi.

"¿Qui és la Patrona del poble?" li fou contestat: Santa Maria del Camí: "doncs a ella envii aquest bell ram de flors". El diumenge següent el ram de flors estava col·locat sobre una columna dalt el presbiteri de la parròquia.

Les autoritats i Rossi entraren al cafè de ca'n Panada, situat a la plaça de la vila, número 6 de la retolació actual, on ara hi

ha la "Tienda Mita" llavors edifici d'un sol estatge i des del vell balcó feu un entusiasta discurs en italià, com d'un quart d'hora de duració en què atacà fort el comunisme. Fou molt aplaudit; no hi hagué altres parlaments. No fou rebut a la casa de la vila perquè donada l'hora que era el sol li hagués pegat a la cara.

Després del discurs als baixos del carè, Rossi i les autoritats menjaren raïm i tastaren el vi dolç de Santa Maria, mentre unes al·lotes al so de les xeremies ballaren balls mallorquins. Rossi s'interessà tant per les xeremies que n'hi prometeren unes.

A Ciutat havien celebrat la victòria de Porto Cristo amb missa de campanya i desfilades sobre les quals havien volat avions de caça les autoritats locals manifestaren a Rossi que el pròxim diumenge també a Santa Maria haviem de tenir missa de campanya per celebrar

la mateixa victòria i li demanaren que hi fessin acte de presència avions; en va prometre dos. Els autos dels visitants prengueren els carrers de l'Església i Ramon Llull.

A la casa de l'esquerra de ca'n Panada, ca's Metge Rei, no obriren portes, ni finestres, ni posaren cap domàs per l'entusiasta recepció. Foren multats amb cinquanta pessetes.

La missa de campanya tengué lloc el diumenge 13 de setembre al camp de futbol de Terrades, hi tornà assistir una gentada, augmentada amb la promesa dels avions que encara no eren molt coneguts a Mallorca, però els avions promesos no feren acte de presència. Al final de la missa l'econom Paret recordà que estàvem en temps de guerra, a posta no s'havia pogut atendre la promesa.

Les famílies acomodades del poble feren una aportació econòmica per comprar les xeremies que foren fabricades per Pere Bestard "Filo". Estaren exposades uns quants dies al mostrador de ca'n Cases, al carrer Llarg, sobre el canó tenien una placa de plata amb l'escut de la vila i una inscripció que deia: "La villa de Santa Maria del Camí al Conde Rossi, 1936".

Quan Rossi hagué retornat de la presa d'Eivissa, per mitjà del Marquès de Zayas concedí una audència als de Santa Maria. Tengué lloc a l'antiga casa del poble, els dirigents de la falange masculina i femenina li feren entrega de les xeremies. Rossi començà a bufar per la boca del canó i quan s'aturà la xeremia feu el conegut bramul de Ueeee i Rossi exclamà: Escape! Escape! Li digueren que no, que allò era normal. Després el Conde Rossi sempre que tenia ocasió pròpia parlava bé de Santa Maria.

Desclot

SERVICI RENAULT

Tallers MARTI

**—REPARACIONS—
NETEJA I GREIXATGE**

Carrer Bernat de Sta. Eugenia, 71
SANTA MARIA DEL CAMÍ

Tel. 62 06 74

Ciclisme

FRANCESC FERRER: UN CORREDOR DESTACAT

En Francesc Ferrer és un jove santamari que destaca en un esport tan dur com és ara el ciclisme, una disciplina en la qual la nostra vila pot presumir d'haver tengut grans figures que són en la memòria de tots els aficionats. En Francesc segueix d'alguna manera aquesta tradició des del moment en què el podem considerar com el millor corredor de la nostra vila ara mateix, ja que els resultats així ho indiquen, sense menysprear en cap moment la qualitat i el pundonor dels seus companys de l'equip Conspori-C.U.C. Sta Maria que deixen ben honorós el pavelló del nostre ciclisme per totes les carreteres de Mallorca.

En Francesc té dues qualitats que qualsevol que parli amb ell una estona detecta tot d'una: sinceritat i noblesa. I els qui l'hem vist córrer sabem que això queda reflectit en el moment de la competició.

-C.- Quants d'anys tens i quan començares a córrer?

-Tenc setze anys i en fa quatre o cinc que vaig començar a agafar la bicicleta de corredor però encara sense competir. De tot d'una em limitava els diumenges a sortir a fer una volta amb gent del poble. Vaig fer tres carreres d'infantil i l'any passat ja vaig fer la primera temporada de cadet i enguany he fet la segona.

-Com va ser que t'entrà l'afició?

-Més que res per influència de mon pare.

-Quins han estat els millors resultats que has obtingut aquesta temporada?

-Vaig fer primer a una carrera al velòdrom de Sta. Maria, segon a Cala Sant Vicenç, quart a Calmari i cinquè a moltes carreres.

-Què et va passar al Memorial Joan Juan?

-Tenia una gran il·lusió per guanyar aquesta carrera al meu poble però quan anava dins un grup de cinc escapats i estàvem a punt d'agafar volta a dos rerassa-

gats hi va haver una caiguda. Jo anava darrera i l'embull em va causar uns problemes mecànics que em van fer despenjar del grup de davant i ja no vaig poder recuperar.

-¿Quins corredors professionals t'agraden més?

-Fignon, Delgado, Cabestany, Hinault.

-Quins projectes tens per l'any que ve?

-En toca a córrer a juvenils, però encara no estic decidit. Per córrer a aquesta categoria has d'entrenar moltes hores i jo amb la meua feina no tenc massa temps. Fins i tot hi ha juvenils que no fan res més que córrer i no és possible competir amb ells. De moment m'he apuntat a l'equip juvenil de futbol per seguir en forma, ja ho veurem.

-O també ets futbolista?

Francesc Ferrer (a la dreta) acompanyat per Joan Serra, a principis de la passada temporada.

-Fa dos anys vaig jugar de porter amb els infantils i ara hi torn.

-T'agrada més que el ciclisme, potser?

-De cap manera. El ciclisme demana molt més sacrifici, però m'agrada més.

-Has pegat molts d'esclats?

-Uns quants. Enguany he caigut dues vegades però gràcies a Déu no m'he romput res mai. He duit bastanta sort tenint en compte les males maneres que s'usen en el transcurs de les curses.

-Vols dir?

-Sí. Quan no és una colzada és una sempenta o una tancada. A la darrera carrera que vaig córrer que va ser precisament el "Memorial" a Sta. Maria n'hi va haver un que s'estampà contra la vidriera d'una casa dins una corba, i va ser

perquè el tancaren.

-Es un poc estrany que els joves tinguin tanta mala bava. Que potser els pares hi tenen alguna cosa a veure amb tot això?

-Els pares corren més que els seus fills. Sempre se discuteixen entre ells i després barregen els fills si troben que no ho fan bé. N'hi ha qualcun que xerra tan malament al seu fill que si mon pare fes el mateix amb jo tenc per a mi que no tornaria a córrer pus mai.

-Has tengut ofertes per córrer amb altres equips?

-Fa temps els de l'equip "Minaco", que és molt potent, es posaren en contacte amb mon pare, però havent-hi un equip a Sta. Maria està clar que lo guapo és córrer amb l'equip del meu poble.

J.S.

Futbol

LA TEMPORADA JA ESTA EN MARXA

La temporada ja està en marxa. L'equip amateur i el juvenil ja han iniciat la carrera. Els resultats, en principi, per l'equip amateur no han acompanyat la il·lusió de la colla. S'han perdut els dos partits jugats, si bé el joc realitzat es francament positiu i esperem que de cada dia vagi a més, els jugadors i l'entrenador treballen de lo més bé, i els resultats, evidentment, esperem que cauran pel seu pes.

Me comentava l'entrenador **Pep Martínez**, que té un gran equip, amb elements molt bons, però que faltava compensar les línies, és a dir, que l'equip és bo, molt jove i que falten dos jugadors veterans per a compensar-lo i donar una empena a aquests joves jugadors. Per sort ja s'han establert contactes per a tenir-los.

De esquerra a dreta. Drets; Herrera, Estarelles, Nicolau, Comes, S. Estarelles, entrenador-Joan Rut, Acotats; Vallejo, P. Cerdà, Francisquín, G. Vich, P. Torres, Paquito, J. Torres.

Pens que aquest equip necessita del suport i l'ànim de tota l'afició, perquè puguin seguir endavant i superar els problemes.

ELS JUVENILS.

En quant a l'equip juvenil, cal dir que després d'un començament fluix sembla que ara s'està recuperant i així ens ho demostra el darrer resultat d'un contundent 8-0. La plantilla és molt reduïda, d'aquí es dedueix que hauran de fer molta feina per igualar els resultats i classificació de la campanya anterior.

Cal dir que cinc dels seus jugadors de l'any passat han pujat a l'equip amateur o primer equip, demostrant d'aquesta manera la seva capacitat.

De la Junta Directiva direm que fa molta feina i ben feta en el referent als aspectes administratius. En quant a l'aspecte esportiu no podem dir el mateix, ja que se senten moltes crítiques degut als resultats i feina dels entrenadors —que també treballen molt— sense tenir en compte les limitacions de cada equip, abans comentades.

Xisco.

Botiga
de
Llana
i Fils

Placa Hostals, 55

Santa Maria del Camí

Fusteria

Martorell

Taller:
C/. Bartomeu Pascual

Tenda:
Carrer Llarg, 89

SANTA MARIA DEL CAMI

Instal·lacions - Pressuposts
Reparacions

Instal·lacions BOMBES
SUMERGIDES

Reis Catòlica, 59 4.ª - 1.ª
Telèfon 24 68 74
Palma de Mallorca

Carrer Casasnovas, 21
Telèfon 62 06 02
Santa Maria del Camí

Basquet**PROBLEMES
D'INFRAESTRUCTURA**

Un any més el bàsquet inicia una nova temporada, amb molta il·lusió però també amb uns quants de problemes.

Santa Maria és un poble que està ben assentat dins aquest esport, té uns equips prou competents. Però que tenen mancada la seva eficiència degut, com deim a l'encapçalament de l'article, a problemes d'infraestructura, entre aquests cal destacar els següents: instal·lacions, entrenadors, material esportiu i manca de doblers.

Referent a les instal·lacions direm que una pista és totalment insuficient pels 7 equips que entrenen de dilluns a divendres, sobretot si tenim en compte que els entrenaments estan totalment condicionats per la climatologia —és un lloc on hi pega molt el vent, si plou és impossible jugar-hi, etc—. Això fa pensar que és necessària una pista coberta, no deim un pavelló —malgrat que hauria de ser així—, d'aquesta manera es solventarien les necessitats. Hem sentit a dir que ja s'ha gestionat amb l'Ajuntament aquest problema. Esperam que les solucions vinguin ràpides.

Pel que fa als entrenadors hem de dir que en manquen. Per això, s'han

MINIBASQUET i el JUVENIL MASCULÍ. En quant als primers, la retirada sols ha estat a nivell competitiu, ja que està previst que un pic per setmana es dugui a terme l'entrenament al pati de Can Sanxo, per iniciar a tot allò dins aquest esport. Referent als juvenils, és una llàstima que després de tants d'anys de jugar han vist com s'ha tancat la seva trajectòria per problemes aliens a ells i a la directiva. És llàstima que no hi hagi gent que s'animi i suporti a la que ja hi ha ara posant-se al davant d'un equip.

Evidentment arribam al problema econòmic. Les despeses previstes van més enllà de les 750.000 pessetes, i sols abasten les imprescindibles com són les federatives, arbitratges i material esportiu. Aquests doblers, com és natural, no es tenen, per aconseguir-los es faran rifes —com cada any—, es farà pagar taquilla a alguns partits i s'intentarà fer el màxim de socis.

Per tot això és necessària una plena consciència de tots els jugadors, guardant i conservant el material, fent socis, etc. I l'evident ajuda de la gent del poble en general.

Xisco

**UNA QUEIXA:
ARRIBA L'HIVERN I...**

Arriba l'hivern i tots els esportistes que van al Camp Municipal d'Esports a entrenar, es troben amb el greu problema que una vegada suats i cansats de l'entrenament no hi ha aigua calenta per dutxar-se, i ho han de fer amb freda.

Aquest problema ja ha estat posat damunt la taula de l'Ajuntament. S'hauria de solventar ràpidament —si és que volem seguir tenint esport a Santa Maria— ja que en els mesos de Novembre-Desembre una dutxa d'aigua freda no hi ha qui l'aguanti, i molt menys els esportistes més petits i joves.

RESULTATS.
Fins al 12-10-86.**FUTBOL.****3a. Regional.**

Lloret - Santa Maria... 1-3
Santa Maria-Llubí... 3-4

Juvenils.

Sta. Maria-Collerenc... 1-5
Porciúncula-Sta. Maria... 4-1
Sta. Maria -S. Forteza... 8-0

BASQUET.**Senior Masculí.**

(2a. Divisió Provincial)
Sta. Maria-Escolar... 53-43
Impta. Bahía-Sta. Maria... 68-61

Senior Femení.

(2a. Divisió Provincial)
Impta. Bahía - Sta. Maria... 38-39

VIVERO**HORTUS**

**TOTA CASTA DE PLANTES
ORNAMENTALS**

**AMB L'ORGULL DE SER
PART DEL POBLE !!**

Camí de Coanegra, s/n Tel. 62 02 79
SANTA MARIA DEL CAMI

DISTRIBUIDORA**ARTINET**

**ARTICLES DE NETEJA
I PRODUCTES PER A PISCINES**

Plaça de Ca'n Orell, 12
Tel. 62 07 18 SANTA MARIA

CONSPORT

AUXILIAR CONSTRUCCIÓ

PISCINES - TENNIS - XALETES - SAUNES - COMPLEMENTS

Mateu Juan Matas

DIRECTOR

Barceló i Combis, 10

PALMA DE MALLORCA

Telèfon 46 52 11

La Tercera Edat a Canàries

EXCURSIO AL TEIDE

El passat dia 12 d'Octubre un nombrós grup de persones sortíem del nostre benvolgut poble a l'aeroport per partir cap a les Illes Canàries, exactament a Tenerife.

Amb algunes cares de son i els més majors completament desxondits, volàrem a bord d'un DC-8 de la companyia Spantax en destí a Sevilla i d'aquí ja cap a Tenerife.

Una vegada dins l'avió els ànims eren d'eufòria, tot estàvem contents, alguns un poc nerviosos ja que a la majoria de gent trobar-se dins la panxa d'aquestes aus voladores els posa nerviosos. El vol fou agradable i entretingut, degut a què quan no ens duïen el diari, llegíem revistes o berenàvem. Però com sempre passen coses, que si no mai no podríem contar res als amics. Atravessàvem una tempesta, a la llunyania es veia el canvi que havien fet els niguls, aquells blancs niguls de cotó, ara eren nigulots grisos molt lletjos i amb lluminosos llamps. De cop sentírem un "Clak" sec entre les files 10 a 12 amb una gran intensitat de llum, dins l'avió molt comentaren que mos havia ferit un llamp, mos assustàrem, l'avió semblava un "carretó de batre", pareixia que circulava sobre pedres en lloc de volar, però la gent estava tan assustada, no dèiem ni "pruna". a l'arribar a Tenerife poguérem verificar el nostre esglai, quan vérem un equip de reconeixement per veure si hi havia algun desperfecte, suposam que el Comandant degué donar avis a la Torre de control. Cal dir que molta de gent era el seu 1er o 2on viatge i no s'enteneren de l'aldarull.

Mos esperaven dos autocars per dur-nos a Puerto de la Cruz, on ens allotjaríem a uns apartaments. La primera impressió de Tenerife fou molt lletja, negre fins i tot semblava brut, la guia ens explicà que precisament el tram des de l'Aeroport fins a

Un grup de santamariers dalt del Teide (Fotografia M. Colom)

Tenerife era denominat allà com la part lletja de l'illa, i efectivament així era. El panorama aviat canvià, quan arribàvem a Tenerife vérem plantació de plàtans, palmeres i coses ben verdes, i així fins al nostre destí a Puerto de la Cruz.

Als apartaments ens donaren un suculent dinar, mos fartàrem a tope. L'horabaixa visitàrem els famosos llacs Martianeze, projectats i realitzats pel famós Cesar Manrique, per molts resultava més fàcil agafar un taxi i demanar "per favor, los lagos marcianos", quedant el taxista bocabatat o rient, de tota manera ens hi portava. I parlant de taxis, cal dir que els batíarem els "150", no dèiem agafam un taxi sino "agafam un 150", ja que fos el que fos el trajecte que féssim dins el port sempre costava 150 pts., fos aprop o lluny.

El Teide guaitava entre els niguls amb els seus 3.717 metres d'altitud, ens

esperava un repte, pujar al cim. Arribàrem fins a un funicular amb l'autocar, llavors no tots pujàrem amb ell 700 metres més, ja que era tota una aventura. Un primer grup començà a fer coa seguit d'un altre per a pujar al funicular, i més d'un quedava "més blanc que es referit". Ja fora del funicular, restava la darrera aventura arribar a dalt del cim, i el poble de Santa Maria quedaria representat pels que poguessin arribar-hi. L'ascensió havia de ser lenta, així ens ho recomanaren. A mitjan trajecte experimentàrem una extranya pressió al cap, a partir d'ara comprendram les penalitats dels escaladors. Ja a la recta final un fort olor de sofre no permetia alenar com volíem, alenàvem espès. De sobte una sensació meravellosa ens invaïa, notàrem la terra calenta i vèiem fum per tot arreu. Un aire ben fred i un sol que cremava. Un darrera esprint, i ja

érem al cim, lo millor de tot és que molts de majors també arribaren. La baixada fou fàcil, i notàvem com el cor s'adaptava. Fou una bona aventura.

Sentírem molts de comentaris, jo mateixa, mai pensava que un volcà fos així i que portàs aquesta activitat, aquella "lava" negra de quilòmetres, l'amplària del cràter amb un diàmetre de 15 km., sols es pot veure però no contar.

I després! les típiques crompes, tornàrem ben carregats d'obsequis, rellotges, cassettes, botelles, ràdios, cobrellits fets a mà. Ah! i paraigües.

El temps ens havia passat aviat, i l'estada a Tenerife acabava. Tenguérem sort, fou un bonic viatge, una gran aventura, i mostrant molts de majors que estan en millor forma que els joves. Els santamariers que anaren a Canàries eren prop d'un centenar.

MAC.